

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Stan ANTON
coordonator

Alexandra SARCINSCHI
Eugen SITEANU

**CONFLICTELE ATIPICE
ALE SECOLULUI AL XXI-LEA**
- studiu de cercetare științifică -

Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”
București, 2015

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ANTON, STAN

Conflictele atipice ale secolului al XXI-lea : studiu de cercetare științifică / Stan Anton (coord.), Alexandra Sarcinschi, Eugen Siteanu. - București : Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I", 2015
Bibliogr.
ISBN 978-606-660-220-4

I. Sarcinschi, Alexandra
II. Siteanu, Eugen

Colectiv de autori:

Capitolul 1: dr. Alexandra SARCINSCHI

Capitolul 2: dr. Stan ANTON

Capitolul 3: dr. Eugen SITEANU

© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate
Universității Naționale de Apărare „Carol I”

- *Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al CSSAS*
- *Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor*

ISBN 978-606-660-220-4

CUPRINS

Introducere	5
Capitolul 1	
Teoria conflictelor	7
1.1. Modele de analiză a conflictului.....	11
1.2. Evoluția caracteristicilor mediului internațional de securitate și noi concepte în analiza de conflict.....	21
Capitolul 2	
Acțiunile militare specifice conflictelor atipice	24
2.1. Natura și fizionomia conflictelor viitoare	27
2.2. Conținutul și tipologia acțiunilor militare.....	30
2.3. Asimetria și caracterul hibrid al acțiunilor militare și războaielor contemporane.....	40
Capitolul 3	
Aspecte metodologice de analiză a conflictelor atipice	45
Concluzii	72
Bibliografie	77

21st CENTURY ATYPICAL CONFLICTS

Introduction • Chapter 1. Conflict theory ◦ *Conflict analysis models* ◦ *The new characteristics of the international security environment and new concepts in conflict analysis* • **Chapter 2. Specific military actions in atypical conflicts** ◦ *Nature and physiognomy of future conflicts* ◦ *Content and typology of military actions* ◦ *Assymetric and hybrid features of contemporary military actions and wars* • **Chapter 3. Methodological aspects of atypical conflicts analysis • Conclusions • Bibliography**

The paper explores the contemporary issues of conflicts, starting with a careful analysis of existing theories and methodologies, continuing with a portret of military actions that are related to the present operational environment and underlying the atypical conflict's components and characteristics. The scientific approach concludes with a series of methodological aspects to be used in identifying the main characteristics and components of atypical conflicts.

INTRODUCERE

În mediul de securitate contemporan, dominat de o conflictualitate ce a depășit recent granițe care în trecutul apropiat păreau intangibile, grupurile umane, comunitățile, societățile, națiunile în ansamblu se văd expuse unor condiții și riscuri ce depășesc limitele paradigmei clasice a conflictelor armate.

Deși natura și fizionomia războaielor se va schimba în mod inevitabil în timp, caracteristica principală a acțiunii militare este și va fi violența armată. Ca dovadă, conflictul militar a evoluat, luând forme și manifestându-se în moduri care exced abordarea convențională, fiind caracterizat de o dinamică accelerată, extensie geografică, utilizarea de arsenal CBRN, inducerea de mișcări ale grupurilor de populație și fluxuri migratorii ce pot influența stabilitatea unor regiuni din proximitatea arealului de desfășurare a unui conflict.

Amenințările și riscurile reieșite din încleștările armate ale ultimei decade au subliniat influența directă a efectelor proceselor globalizării din domeniile economic, financiar și socio-cultural asupra fizionomiei, tipologiei, caracterului și posibilităților de propagare a unor conflicte.

Disputele dintre state, emergența unor actori non-statali majori, cu capacitate de acțiune și posibilități de influențare a unor întregi grupuri etnice sau confesionale au generat o întreagă gamă de conflicte, cu întrebuintarea sau fără întrebuintarea violenței armate, precum și o situație de securitate complexă, ambiguă și imprevizibilă.

Aceste realități și perspective obligă la analize atente, detaliate ale fenomenului militar contemporan, sub toate formele sale de manifestare, cu un puternic caracter asimetric, hibrid, în care combinația convențional-neconvențional se

dovedește un răspuns cu efecte marcante în raporturile de opoziție stabilite atât între state, dar și între actorii non-statali.

În acest context, studiul de față explorează problematica prezentă a conflictualității, pornind de la o analiză atentă a teoriilor și metodologiilor existente, continuând cu portretizarea fizionomiei acțiunilor militare circumscrise mediului operațional actual, subliniind componentele și caracteristicile specifice conflictelor atipice. Demersul nostru este finalizat cu prezentarea unor aspecte metodologice de analiză ce pot fi utilizate în identificarea principalelor caracteristici și componente ale conflictului atipic.

Capitolul 1. TEORIA CONFLICTELOR

Conflictul, în sensul său cel mai cuprinzător, presupune existența unui antagonism ce, în cadrul societății, se manifestă ca „o opoziție deschisă, luptă între indivizi, grupuri, clase sociale, partide, comunități, state cu interese economice, politice, religioase, etnice, rasiale divergente sau incompatibile, cu efecte disruptive asupra interacțiunii sociale”¹. Conflictul este intrinsec oricărui sistem social, iar soluționarea lui poate conduce, în teorie, către realizarea și menținerea echilibrului social. De asemenea, în teoria sociologică se consideră că, în același timp, conflictul are efecte integratoare și dezintegratoare asupra sistemelor sociale². Din această definiție pot fi identificate șase elemente în analiza unui conflict: actorii, cauzele, formele de manifestare, natura scopurilor stabilite de actorii implicați, mijloacele de ducere a acțiunii, efectele asupra societății. De notat este faptul că fiecare dintre aceste elemente pot suporta diverse modificări, în funcție de transformările ce au loc la nivelul societății și, mutând dezbateră către domeniul studiilor de securitate, ale mediului internațional de securitate. Nu se poate concluziona cu claritate dacă mediul internațional de securitate, prin caracteristicile sale în continuă schimbare, determină modificarea trăsăturilor elementelor conflictului identificate mai sus sau dacă un conflict declanșează *forțe* ce transformă caracteristicile mediului internațional de securitate. Credem, însă, că se poate vorbi despre o corespondență biunivocă între caracteristicile elementelor conflictelor și caracteristicile mediului internațional de securitate.

¹ Elena ZAMFIR, „Conflict” în *Dicționar de sociologie*, coord.: Cătălin ZAMFIR și Lazăr VLĂSCĂANU, Editura Babel, București, 1998, p. 128.

² A se vedea funcționalismul structural corelat de către Lewis Coser analizei de conflict.

Problematika referitoare la conflict a reprezentat în principal obiectul de studiu al filosofiei sociale și, mai apoi, al sociologiei, deși rădăcinile analizei acesteia au fost identificate chiar și în opera lui Tucidide. De la Niccolo Machiavelli și Thomas Hobbes - pentru care ideile și morala sunt create în cadrul interacțiunii sociale, nefiind anterioare acesteia, și sunt folosite de părți într-un conflict - la Lewis Coser - care postulează funcțiile sociale ale conflictului pe care îl consideră parte a relațiilor dintre oameni, nu un semn de instabilitate, ci potențial motor al schimbării sociale și al inovării -, teoriile referitoare la conflict au adus în dezbateră cauzele, modalitățile de manifestare și efectele conflictului asupra societății. De exemplu, marxismul a dezvoltat ideile promovate de Machiavelli, adăugând că toate tipurile de comportament din sfera relațiilor internaționale sunt tributare intereselor și conflictelor de clasă. În schimb, neorealiștii consideră că nu clasele sociale, ci statele sunt principalii actori care determină regulile jocului și urmăresc afirmarea intereselor naționale prin maximizarea puterii, iar instrumentele folosite sunt diplomația, cooperarea sau conflictul. Neoliberalii recunosc importanța statelor, dar afirmă că există și alți actori care urmăresc realizarea intereselor naționale prin negocierea cu diferite state, fiind astfel accentuată dimensiunea cooperării, nu cea a conflictului. Constructivismul oferă o perspectivă diferită asupra conflictului, în care accentul este pus pe rolul și importanța individului uman: dacă războiul și conflictul sunt construite social de către individul uman și menținute prin înțelegeri și acțiuni intersubiective, atunci atât războiul, cât și conflictul pot fi deconstruite și transformate prin procese și acțiuni similare.

Oricare dintre teoriile de mai sus ar fi folosită în analiza conflictului, acesta rămâne o dimensiune a relațiilor interumane atât în interiorul, cât și între state. Deși noțiunea de conflict are o acoperire vastă, înțelesul său este redus adesea la două

dimensiuni ce sunt interrelaționate: *conflict politic* și *conflict armat*. Cele două concepte sunt necesare înțelegerii problematicii conflictelor atipice ale secolului al XXI-lea, după cum se va vedea în cele ce urmează.

Conflictul politic este constituit de competiția în care intră purtătorii relațiilor politice, mai precis de faza competiției ce nu poate fi soluționată prin alocarea distributivă a resurselor politice³. Tipologia acestor conflicte aduce în prim-plan problematica violenței politice ce poate varia în diverse grade, de aici rezultând și tipuri distincte de conflicte:

- violență sociopolitică difuză, locală, puțin organizată sau chiar spontană, ce implică dispute violente/rivalități între grupuri, secte, comunități rurale sau urbane/răzmelite spontane sau revolte etc.;

- violența contra puterii (de jos), ce implică ridicări în masă/revoluții/lovituri de stat/puciuri;

- violența puterii (de sus), ce implică despotism și tiranie/represiune/teroare.⁴

De asemenea, conflictele politice pot fi clasificate în funcție de alte criterii, precum:

- aria de manifestare: conflicte între membrii aceluiași grup, dar purtători de relații politice diferite; conflicte între grupuri și organizații politice; conflicte între organizații politice naționale și cele internaționale; conflicte politice internaționale;

- forma de manifestare: conflicte închise (intrigi, conspirații, sabotaj, poliție secretă, asasinat politic etc.) și conflicte deschise (războaie, revoluții, răzcoale etc.).⁵

Corelat conceptului de *conflict politic* este cel de *conflict armat* care, conform dreptului internațional, este de două

³ Virgil MĂGUREANU, *Studii de sociologie politică*, Editura Albatros, București, 1997, p. 376.

⁴ *Idem*, pp. 376-379.

⁵ *Idem*, pp. 379-380.

tipuri⁶: conflict armat cu caracter internațional între două țări și conflict armat fără caracter internațional, între forțele guvernamentale și grupările armate neguvernamentale sau doar între astfel de grupări⁷. În acest sens, experții Comitetului Internațional al Crucii Roșii afirmă că, din punct de vedere legal, nu există nici un alt tip de conflict armat în afară de aceste două și, chiar și în acest caz, cele două au elemente comune, iar unul dintre tipuri poate evolua spre celălalt în funcție de factorii care predomină la un moment dat. Aceiași experți, analizând textele celor patru Convenții de la Geneva din anul 1949, concluzionează că orice divergențe între două state ce conduc la intervenția forțelor armate constituie un conflict armat, chiar și atunci când una dintre părți neagă existența stării de război⁸. De asemenea, un conflict armat circumscris teritoriului unui singur stat poate fi catalogat ca internațional dacă un stat străin intervine armat de partea forțelor rebele care luptă împotriva celor guvernamentale, însă dacă violențele se desfășoară doar între autoritățile guvernamentale și grupări armate organizate ale aceluiași stat

⁶ Conform dreptului internațional, un conflict armat este calificat ca internațional conform Convenției de la Haga referitoare la legile și obiceiurile războiului terestru din 1907, Convențiilor de la Geneva din 1949 și Protocolului Adițional I la Convențiile de la Geneva, iar calificarea unui conflict fără caracter internațional duce la aplicabilitatea articolului 3 comun celor patru Convenții de la Geneva și a Protocolului Adițional II. Textele integrale ale convențiilor amintite se găsesc la URL: <http://www.crucearosie.ro/activitati/drept-umanitar-international/conventia-de-la-geneva.html>.

⁷ International Committee of the Red Cross (ICRC), *How is the Term "Armed Conflict" Defined in International Humanitarian Law?*, Opinion Paper, March 2008, URL: <https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/opinion-paper-armed-conflict.pdf>.

⁸ F.a., *Rule of Law in Armed Conflicts Project (RULAC)*, URL: http://www.geneva-academy.ch/RULAC/qualification_of_armed_conflict.php, accesat la 14.01.2015.

sau doar între astfel de grupări în interiorul unui stat, conflictul armat este considerat a fi fără caracter internațional.

În general, majoritatea oamenilor folosesc etichetări atunci când numesc diferite conflicte și identifică sursele acestora. Asemenea etichetări se referă în general la protagoniștii conflictelor cu accent asupra principalelor diferențe dintre ei. Drept rezultat, conflictul apare ca fiind tribal, etnic, rasial, religios sau lingvistic. Etichetările sunt folosite pentru a categoriza și identifica mai ușor un conflict, însă este probabil ca sublinierea unui singur factor să nu fie suficientă. Astfel, un așa-numit conflict etnic poate avea legătură cu inegalitățile socio-economice dintre diferite comunități etnice sau lipsa accesului la procesul decizional în stat.⁹

Indiferent despre tipul de conflict la care facem referire, cauzele sale pot fi multiple și pot fi rezultatul corelării disfuncțiilor din mai multe domenii ale vieții sociale.

1.1. Modele de analiză a conflictului

Pyt S. Douma, fost cercetător al prestigiosului Institut Olandez de Relații Internaționale Clingendael, prezintă principalii factori cauzatori ai tranziției la starea de conflict¹⁰:

1. *Factorii politico-militari*: procesele implicate în formarea statelor și a națiunilor; rolul bunei guvernări, democrației, drepturilor omului, drepturilor minorităților; rolul factorilor etnico-culturali; centralizarea/monopolul puterii de stat; mecanismul de tranziție a puterii; rolul forțelor armate;

⁹ Pyt S. DOUMA, *The Origins of Contemporary Conflict. A Comparison of Violence in Three World Regions*, Netherlands Institute of International Relations Clingendael, 2003, p. 7. Acest model l-am prezentat anterior pe larg în Alexandra SARCINSCHI, „Tensiuni, crize, conflicte la început de mileniu”, în *Lumea 2005. Enciclopedie politică și militară (studii strategice și de securitate)*, coordonatori Teodor FRUNZETI și Vladimir ZODIAN, Ed. CTEA, București, 2005, pp. 86-98.

¹⁰ *Idem*, pp. 10-11.

proliferarea armelor în interiorul statelor etc.

Douma observă că importanța factorilor politico-militari în izbucnirea unui conflict violent a fost adesea subliniată în literatura contemporană, însă analiza lor nu este consistentă, această dimensiune fiind tratată ca un fel de „cutie neagră”. În cele mai multe cazuri a fost folosită o tipologie ce încerca să clasifice diversele sisteme politice pe o scală de la regimurile represive și coercitive la cele democratice. În alte cazuri au fost folosite categorii nominale, precum cele din tipologia lui Michael Brown referitoare la liderii slabi și vecinii slabi¹¹. Cu toate acestea, faptul că anumite categorii sunt utile pentru a caracteriza regimurile politice, pentru o analiză profundă a factorilor politici pare mult mai potrivită examinarea proprietăților sistemice ale statului și a modalităților în care elita politică dominantă menține relațiile cu grupurile subordonate.

Presupunând că statele sunt capabile să susțină un nivel suficient al capacității instituționale pentru a preveni colapsul, Douma afirmă că analiza trebuie să testeze un număr de criterii, precum cele sintetizate de K. J. Holsti¹², pentru a putea evalua măsura în care puterea statului poate fi clasificată calitativ. Astfel se poate afirma că dacă regimul politic este înclinat să aplice mecanismele difuziunii puterii, posibilitatea declanșării unui conflict este cu mult diminuată, în timp ce tranziția rapidă a puterii între grupuri socio-economice, religioase sau etnice diferite are efect contrar, stabilitatea fiind asigurată de existența unei ierarhii necontestate și legitime.¹³

¹¹ Michael E. BROWN (ed.), *The International Dimension of Internal Conflict*, MIT Press, Cambridge, 1996, p. 579 apud Pyt S. DOUMA, *op. cit.*, 2003, p. 11.

¹² K.J. HOLSTI, *The State, War and the State of War*, Cambridge University Press, Cambridge, 1996 apud Pyt S. DOUMA, *op. cit.*, 2003, p. 12.

¹³ Pyt S. DOUMA, *op. cit.*, 2003, apud Alexandra SARCINSCHI, *op. cit.*, 2005.

2. *Factorii socio-economici*: sărăcia sau inegalitățile socio-economice; distribuția teritorială/etnică a creșterii economice; angajarea forței de muncă și remunerarea acesteia; performanța indicatorilor umani; natura (non)discriminatorie a politicilor socio-economice guvernamentale etc.

Analizând o serie de studii contemporane, P.S. Douma observă că este subliniat rolul sărăciei și al inegalităților socio-economice, aceștia fiind principalii factori declanșatori ai conflictelor violente, în special la nivel național. În prezent se vorbește din ce în ce mai mult de „bătălia pentru resurse”, ca un concept ce înglobează toți acești factori. Dinamica creșterii economice, stagnarea sau declinul economiei naționale sunt alți importanți factori cauzatori ai conflictului. Astfel, creșterea nivelului de sărăcie și a inegalităților socio-economice determină creșterea probabilității de izbucnire a unui conflict, iar creșterea economică o diminuează.¹⁴

3. *Factorii externi*: aranjamentele regionale de securitate; asistența militară externă (inclusiv comerțul cu armament); ajutorul financiar pentru părțile implicate; intervențiile economice externe; programele de ajustare structurală; condițiile impuse de către donori sau FMI părților conflictuale etc.¹⁵

Douma afirmă că analiza factorilor externi trebuie să ia în considerare o arie largă de probleme, precum cele enumerate mai sus, însă ea trebuie să țină seama și de activitățile politico-militare ale celorlalți actori neimplicați direct în conflict. De exemplu, dacă asistența militară externă (furnizarea de armament) crește, probabilitatea de escaladare a conflictului crește și ea sau, dacă sporește intervenția economică, conflictul poate izbucni mai ușor, iar în ansamblu, pe măsură ce aranjamentele de securitate regională devin instabile, posibilitatea de declanșare a unui conflict se mărește.

¹⁴ *Ibidem.*

¹⁵ *Ibidem.*

Modelul de analiză a conflictului propus de P. S. Douma identifică câteva faze ale ciclului conflictual. Prima fază este reprezentată de *tensionarea conflictului*, în care părțile amenință cu folosirea forței, iar conflictul nu este violent. Urmează *faza de escaladare*, în care este introdusă violența, părțile se organizează și încep folosirea sistematică a forței. În ultima fază, *faza de de-escaladare*, lupta este terminată, iar conflictul poate fi încheiat cu un *acord de pace* de a cărui formulare depinde succesul acțiunii. În cadrul fiecărei faze, interacționează factori specifici, influențând astfel cursul conflictului. Douma afirmă că, întrucât există diferențe calitative între diverșii factori, este necesară clasificarea lor:

- *factorii declanșatori* – evenimente unice care pot declanșa un conflict, dar nu sunt nici necesare, nici suficiente pentru a-l explica, iar în altă fază a ciclului de evoluție a conflictului, pot lua o formă complet diferită;

- *factorii pivotali* – factori unici sau configurații de factori ce apar în majoritatea fazelor ciclului de evoluție a conflictului. Pentru a rezolva conflictul, decidenții politici trebuie să ia în considerare, în primul rând, acest tip de factori;

- *factorii mobilizatori* – probleme sau procese în jurul cărora sunt grupați actorii conflictului. În fiecare fază a conflictului, mobilizarea grupurilor implicate poate lua forme diferite. Este importantă analiza modalității în care sunt corelați factorii mobilizatori și cei pivotali și cum diferă aceștia de factorii agravanți;

- *factorii agravanți* – factori ce pot interveni alături de cei mobilizatori și/sau pivotali, sporindu-le sau reducându-le intensitatea și pot lua altă formă în fiecare stadiu al conflictului. De exemplu, proliferarea necontrolată a armamentului de calibru mic într-un sistem politic instabil poate înclina balanța spre soluțiile violente în detrimentul

dezbaterei politice. Factorii agravanți pot fi identificați și în domeniul economic, politic sau cultural și sunt strâns legați de politicile guvernamentale sau cele ale actorilor externi implicați.¹⁶

Un alt model consacrat pentru analiza de conflict este cel elaborat de Institutul pentru Analiza Conflictului Internațional din Heidelberg. Acesta se axează pe conflictul politic ce este definit drept „o diferență de poziție referitoare la valorile relevante pentru o societate între cel puțin doi actori implicați în mod decisiv și direct, care se desfășoară utilizând măsuri ale conflictului observabile și interdependente stabilite în afara procedurilor de reglementare și care amenință funcțiile de bază ale statului, ordinea internațională sau au potențialul de a o face”¹⁷. Conform metodologiei Institutului din Heidelberg, analiza este realizată în funcție de următoarele elemente: actorii conflictului (individ, stat, organizație internațională, actor non-statal), acțiuni ale actorilor conflictului (acțiuni realizate de un actor al conflictului în contextul unui conflict politic, în afara procedurilor și normelor stabilite, care amenință ordinea internațională sau funcțiile-cheie ale statului), componentele conflictului (bunuri materiale și imateriale urmărite de actorii conflictului prin măsurile conflictului, ce sunt importante pentru existența societății ca întreg sau pentru coexistența sa cu un anumit stat sau între state) și o caracteristică esențială, anume intensitatea conflictului. Primele trei elemente ale analizei de conflict determină această caracteristică, conform următoarei figuri:

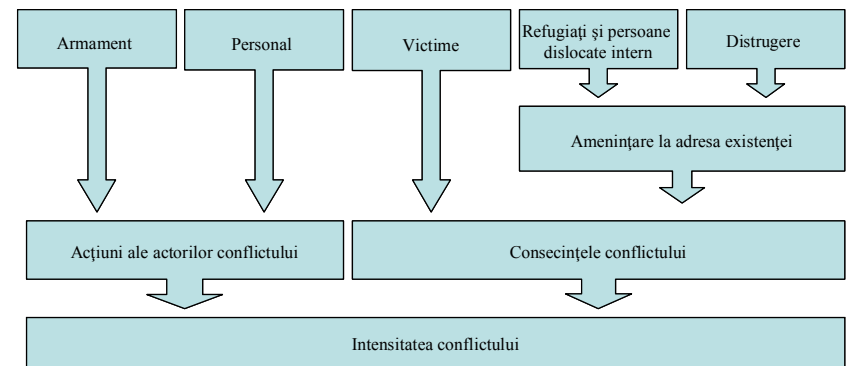

Figura nr. 1: Corelații între elementele conflictului și intensitatea acestuia conform modelului analitic al Institutului pentru Analiza Conflictului Internațional din Heidelberg¹⁸

Fiecărui element analizat, metodologia îi stabilește valori specifice din care rezultă o serie de categorii și de punctaje a căror agregare determină intensitatea unui anumit conflict. Mai departe, intensitatea conflictului este măsurată pe cinci niveluri ce identifică următoarele tipuri de conflicte: dispută, criză non-violentă, criză violentă, război limitat și război. Primele două tipuri de conflict sunt clasificate de către experții Institutului ca non-violente, fiind de intensitate scăzută, în timp ce ultimele trei sunt conflicte violente, de intensitate medie și ridicată (Figura nr. 2).

¹⁶ *Idem*, pp. 17-18.

¹⁷ Heidelberg Institute for International Conflict Research, *Conflict Barometer 2014*, No. 23, online edition, Heidelberg, 2015, p. 8.

¹⁸ *Idem*, p. 9.

Nivelul de intensitate	Terminologie	Nivelul de violență	Clasa de intensitate
1	Dispută	Conflicte non-violente	Intensitate scăzută
2	Criză non-violentă		
3	Criză violentă	Conflicte violente	Intensitate medie
4	Război limitat		Intensitate ridicată
5	Război		

Figura nr. 2: Nivelurile de intensitate, de violență și clasa de intensitate a conflictelor conform modelului analitic al Institutului pentru Analiza Conflictului Internațional din Heidelberg¹⁹

Metodologia Institutului din Heidelberg, deși oferă un model de analiză ce identifică cinci tipuri de conflicte și nivelurile de intensitate ale acestora, nu furnizează totuși coordonatele necesare pentru a determina tipurile de conflicte violente a căror plajă este vastă și nici nu urmărește dezvoltările conceptuale din domeniu. De exemplu, analiza publicată în anul 2015, *Conflict Barometer 2014*, cuantifică 424 de conflicte politice desfășurate/în desfășurare pe mapamond, dintre care 223 de conflicte violente, 25 de războaie limitate și 21 de războaie, însă nu oferă o analiză în profunzime a acestora care să dezvăluie natura complexă a conflictualității contemporane. În acest context, criza/conflictul din Ucraina este catalogat ca intensitate de gradul 3 - criză violentă și vizează teritoriul, puterea internațională și resursele.

¹⁹ *Ibidem*.

O altă metodologie de analiză a conflictului căreia îi corespunde o bază de date a conflictelor violente utilizată frecvent în studiile de specialitate este cea a Departamentului pentru Studiul Păcii și Conflictului al Universității din Uppsala, Suedia. Conceptele propuse prin această metodologie includ conflict armat, conflict interstatal, conflict intrastatal, conflict intrastatal cu implicare externă, conflict non-statal etc. *Conflictul armat* este definit ca „incompatibilitate contestată ce vizează guvernul și/sau teritoriul în care folosirea forțelor armate de către două părți, dintre care cel puțin una este guvernul unei țări, provoacă în urma luptelor cel puțin 25 de decese într-un an calendaristic”²⁰. Conflictul armat este diferit, prin definiție, de *conflictul non-statal*, în care niciuna dintre părțile beligerante nu aparține guvernului²¹. Metodologia invocată face distincția între trei tipuri de conflict pe baza criteriului apartenenței guvernamentale a părților implicate:

- *conflict interstatal*: „un conflict între două sau mai multe guverne”²². Pentru ca un conflict să fie definit ca interstatal, actorul care a anunțat primul incompatibilitatea trebuie să fie guvernamental, iar incompatibilitatea identificată este elementul definitoriu ce deosebește acest tip de conflict de cel armat intrastatal cu implicare externă;

²⁰ The Uppsala Conflict Data Program – Definitions, *Conflict, armed*, Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University, URL: <http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/#Active>, accesat la 21.01.2015.

²¹ The Uppsala Conflict Data Program – Definitions, *Non-state conflict*, Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University, URL: <http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/#Active>, accesat la 21.01.2015.

²² The Uppsala Conflict Data Program – Definitions, *Conflict, interstate*, Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University, URL: <http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/#Active>, accesat la 21.01.2015.

- *conflict intrastatal cu implicare externă*: „un conflict armat între un guvern și un actor non-guvernamental în care partea guvernamentală, partea adversă sau ambele părți primesc sprijin militar din partea altor guverne care participă activ în conflict”²³;

- *conflict intrastatal*: „un conflict între un actor guvernamental și unul non-guvernamental, fără intervenția altei țări”²⁴.

Conform acestei metodologii, ale cărei definiții constituie singurele elemente publice, criza/conflictul din Ucraina este înregistrată cu patru intrări ce vizează următoarele aspecte (Figura nr. 3):

Nr. crt.	Denumirea conflictului	Tipul de incompatibilitate	Dimensiunea statală	Statut
1	Ucraina: guvern	Guvernamentală	Intrastatal	Finalizat (01.12.2013- 21.02.2014)
2	Ucraina: Novorossiia	Teritorială	Intrastatal	În desfășurare (16.09.2014-)
3	Ucraina: Donetsk	Teritorială	Intrastatal	Finalizat (07.04.2014- 16.09.2014)
4	Ucraina: Lugansk	Teritorială	Intrastatal	Finalizat (27.04.2014- 16.09.2014)

Fig. nr. 3: Analiza crizei/conflictului din Ucraina conform Departamentului pentru Studiul Păcii și Conflictului al Universității din Uppsala, Suedia²⁵

²³ The Uppsala Conflict Data Program – Definitions, *Conflict, intrastate with foreign involvement*, Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University, URL: <http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/#Active>, accesat la 21.01.2015.

²⁴ The Uppsala Conflict Data Program – Definitions, *Conflict, intrastate*, Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University, URL: <http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/#Active>, accesat la 21.01.2015.

²⁵ The Uppsala Conflict Data Program – Definitions, *Ukraine*, Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University, URL:

În analiza evenimentelor din Ucraina, deși metodologia specialiștilor suedezi include și categoria *conflict intrastatal cu implicare externă*, nu este prezentă dimensiunea de intervenție externă invocată în alte analize de conflict²⁶. Nici metodologia Institutului din Heidelberg nu introduce în analiză această dimensiune, după cum am arătat anterior. În opinia noastră, criza/conflictul din Ucraina ilustrează tendințe în conflictualitatea contemporană ce fie nu s-au mai manifestat până în prezent, fie s-au manifestat extrem de rar, constituind, de-a lungul istoriei, elemente ale altor tipuri de conflicte.

Apreciem că în afara tipologiei prezentate anterior, mediul operațional contemporan ne conduce către includerea în cadrul acestei metodologii a încă unui tip de conflict, și anume *conflictul transnațional*.

Conflictul transnațional nu este altceva decât un conflict interstatal pe parcursul căruia granițele unui stat sunt încălcate, în condițiile în care între state ca actori legitimi pe plan internațional nu există un conflict direct. Un conflict transnațional poate, spre exemplu, să fie cauzat de către propagarea unui conflict intrastatal (intern) spre țările învecinate, o premisă favorabilă fiind existența unor grupuri de populație de aceeași etnie sau confesiune religioasă în țările vecine. Actuala situație din Siria este un exemplu elocvent în susținerea acestei teze. Irakul și Siria nu sunt considerate state aflate într-un conflict armat direct, însă insurgența, violența armată și acțiunile teroriste de pe teritoriul irakian s-au propagat pe teritoriul unei țări vecine. Un alt exemplu a fost reprezentat de problema kurdă din Turcia de la mijlocul anilor

http://www.ucdp.uu.se/gpdata/gpcountry.php?id=161®ionSelect=9-Eastern_Europe, accesat la 21.01.2015.

²⁶ A se vedea analizele Stratfor (URL: <https://www.stratfor.com/>), Centrul pentru Studii Strategice și Internaționale (URL: <http://csis.org/>), Fundația Carnegie pentru Pace Internațională (URL: <http://carnegieendowment.org/>), RUSI (URL: www.rusi.org/), Chatham House (<https://www.chathamhouse.org/>) etc.

90. Aceasta a reprezentat un exemplu vădit de conflict transnațional. În anul 1995, Turcia a dislocat trupe în scopul neutralizării rezistenței armate kurde localizate în nordul Irakului. În ciuda trecerii trupelor turcești a graniței cu Irakul, Turcia nu a fost implicată în mod direct într-un conflict armat sau de altă natură cu Irakul.

Considerăm că între variatele tipuri de conflict este dificil de trasat o linie clară de separație, fiind evident că un conflict interstatal se poate transforma într-unul transnațional, iar un conflict transnațional se poate schimba într-un conflict interstatal. Din acest punct, introducem în analiză conceptul de „escaladare” și „expansiune”; *escaladarea poate aborda nivelul violenței* sau *escaladarea în sensul creșterii numărului participanților în conflict*, constituind o *escaladare verticală*. Extensia geografică a unui conflict poate fi caracterizată drept *expansiune a unui conflict sau escaladare orizontală*. Aceste forme de escaladare pot avea loc atunci când mai multe state se implică într-un conflict inter-statal sau în situația în care un conflict inter-statal se transformă într-un conflict transnațional. Actuala situație din Siria prezintă condiții și riscuri de expansiune geografică, dar și de escaladare a violenței.

1.2. Evoluția caracteristicilor mediului internațional de securitate și noi concepte în analiza de conflict

Corelația existentă între mediul internațional de securitate și dezvoltările teoretice destinate analizei acestuia este evidentă, iar afirmarea ei constituie un truism. Cu toate acestea, este deosebit de important să urmărim evoluția în timp a acestei corelații pentru a putea aduce la zi metodologiile de analiză și chiar a realiza prognoze în acest sens.

Evenimentele ultimilor 15 ani au demonstrat creșterea incidenței conflictelor în care actorii statali/non-statali/individuali fac apel la violență pentru a-și atinge

scopurile politice și ideologice²⁷, iar, dintre aceștia, se remarcă actorii non-statali militarizați a căror ascensiune nu are precedent²⁸. Condițiile pentru dezvoltarea acestor tendințe sunt corelate dezvoltării concomitente a globalizării și tehnologiei, ce permite și determină, pe de o parte, sporirea conexiunilor și interdependenței la nivel global ale actorilor din regiuni îndepărtate și, pe de altă parte, conduce la adâncirea simultană a bunăstării, dar și a sărăciei, fiind create discrepanțe majore între nivelurile de dezvoltare și de putere ale diverselor țări. Grupurile afectate de aceste tendințe sunt cele mai vulnerabile în fața „prozeletismului” grupărilor teroriste, constituind potențială bază de recrutare pentru astfel de organizații; mai mult, țările mai puțin dezvoltate, statele slabe și cele eșuate constituie medii favorabile pentru crearea de sanctuare pentru grupări teroriste cu grad înalt de risc, dar și pentru violență, războaie civile și sectare. Alte fenomene ce pot contribui la sporirea potențialului conflictual al unei țări sau al unei regiuni sunt: migrația ilegală; urbanizarea excesivă a populației (aglomerări urbane caracterizate de sărăcie și frământări sociale); proliferarea armelor de distrugere în masă; competiția pentru resurse de apă, hrană, energie, locuire etc.; schimbarea climei și incidența sporită a dezastrelor naturale etc.

Sintetizând, putem afirma că actualul contextul strategic al mediului de securitate este determinat de manifestarea unor factori precum: menținerea unei stări de insecuritate și incertitudine, manifestarea unor șocuri strategice (extinderea ISIL); apariția unor puncte de inflexiune strategică (fluxul masiv de imigranți în spațiul european, anexarea Crimeei etc.); prevalența unor actori non-statali în raporturile conflictuale ale

²⁷ Steven C. WILLIAMSON, *From Fourth Generation Warfare to Hybrid War*, US Army War College, Carlisle Barracks, 2009, pp. 13-15.

²⁸ The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), *Armed Non-State Actors: Current Trends & Future Challenges*, DCAF Horizon 2015 Working Paper no. 5, Geneva, 2015.

acestui început de secol; existența sau inducerea unor fluxuri migratorii în spații geografice cu scopul destabilizării raportului demografic regional sau local; apariția și persistența unor regiuni neguvernabile (Nordul Africii, Orientul Mijlociu, Regiunile estice UKR, Asia); dezvoltarea tehnologică și accesul nediferențiat și nediscriminatoriu la noile tehnologii. De asemenea, se observă legitimarea unor acțiuni de forță făcând recurs la precedente acceptate de comunitatea internațională, dar și manifestarea accentuată a unei noi forme de conflict ce conduc spre presupuziția nașterii unei noi generații de conflict armat/acțiuni militare/război (generația a VI-a sau a VII-a?); manifestarea accentuată a unor noi forme de conflict - conflict neregulat sau hibrid (anexarea Crimeei, războiul de secesiune din Ucraina de Est, ISIL în Orientul Mijlociu).

Mai mult, în domeniul militar, sunt evidente următoarele tendințe: puterea militară constituie un agent sau vehicul al politicii și va rămâne în continuare așa; puterea militară nu poate fi separată de pârghiile de putere reprezentate de diplomație și economie; tendința de renaștere a comportamentelor de tip mare putere globală; redistribuire a puterii militare la nivel regional și global – emergența Chinei și Indiei; schimbări în caracterul conflictelor armate – noi metode de ducere a acțiunilor militare (războiul hibrid); acțiunea preventivă - o formă de abordare a provocărilor de securitate; campania de comunicare strategică a acțiunilor militare de generație nouă – echivalentă primei lovituri aeriene din cadrul unui conflict convențional.

Toate aceste tendințe dezvoltate în mediul internațional de securitate încep să se manifeste concomitent în anumite regiuni, iar, în unele cazuri, pot fi chiar manipulate de anumiți actori ai spațiului respectiv. În acest context, conflictualitatea, și mai ales cea armată, capătă noi dimensiuni și caracteristici.

Capitolul 2. **ACȚIUNILE MILITARE SPECIFICE** **CONFLICTELOR ATIPICE**

Parte componentă a acțiunii sociale, acțiunea militară constituie prin ea însăși o realitate socială caracteristică evoluției umanității în toate etapele sale.

Acțiunea militară se manifestă în raport cu caracteristicile societății, având o dinamică proprie, dar se subsumează celei generale a societății într-o anumită etapă de dezvoltare socială, sursa acesteia fiind, de regulă, o disfuncționalitate socială a cărei natură este deosebit de variată.²⁹ Astfel, „scopul general al unei acțiuni militare este de schimbare a cursului firesc al unor evenimente, ca urmare a intervenției agentului în traiectoria acestora, fiind îndeplinit prin obiective ce sunt exprimate în misiuni”³⁰.

Sub impactul revoluției informaționale și ca urmare a unor multiple determinări de natură politică, economică, juridică sau socială, acțiunile militare actuale de tip război și esența acestora – confruntarea armată – vor evolua în cadrul relațiilor inter- și intrastatale, dar și în raport cu actorii non-statali, în tandem cu evoluția tehnologică a societății moderne bazate pe cunoaștere și suport informațional extins. Dezvoltarea tehnologiei informaționale influențează și va schimba decisiv natura viitoarelor confruntări, astfel încât va determina apariția unor strategii și doctrine noi, precum a altor modalități de purtare a războiului.

²⁹ Lt.col.drd. Stan ANTON, Lt.col.drd. Gheorghe IORDACHE, *Considerații de ordin general asupra acțiunilor militare desfășurate în mediul de securitate actual*, Buletinul Universității Naționale de Apărare nr. 1/2007, p. 29.

³⁰ *Ibidem*, p. 29.

În gama de provocări și factori ce influențează caracterul conflictelor și securitatea contemporană pot fi incluse:

- Situația politică și strategică;
- Reașezarea balanței de putere la nivel regional și global;
- Globalizarea în cascadă a economiilor și proliferarea tehnologiilor care constituie un factor limitator de exercitare a puterii de către state și guverne;
- Interesele organizaționale și instituționale – de la interese naționale până la interese corporatiste;
- Criza economică și financiară;
- Șomaj ridicat în cadrul grupei de populație tânără/degradare economică în statele eșuate;
- Existența statelor fragile sau slăbite instituțional, oferind câmp propice și condiții de dezvoltare a organizațiilor teroriste și de criminalitate transnațională³¹;
- Teritorii neguvernate/lipsa autorității administrative statale;
- Probleme politico-ideologice și diferențierile cultural-religioase;
- Lipsa accesului la asistență medicală și educație;
- Proliferarea zonelor de conflict armat;
- Evoluție continuă a amenințărilor asimetrice și hibride și proliferarea actorilor non-statali;
- Fluxuri masive de refugiați;
- Sărăcia, șomajul, schimbarea climatică, accesul la resurse;
- Natura tehnologiei armamentelor;

³¹ Astfel, într-un discurs din 9 Oct 2007, gen. George CASEY, Șeful Statului Major al Armatei SUA, afirma că „...statele eșuate care nu sunt în măsură sau nu doresc menținerea controlului asupra teritoriului propriu pot furniza în acest fel adăpost pentru organizațiile teroriste cu scopul exportului terorismului la nivel regional sau global.”

- Influența experiențelor formative;
- Cultura strategică.

Cadrul contemporan de analiză a conflictelor ne îndreaptă către o ecuație a conflictului în care avem următoarele componente:

- cauze esențiale;
- actori;
- ferestre de vulnerabilitate,

care concură la declanșarea sau izbucnirea conflictului violent sau luptei armate.

În scopul structurării unui răspuns coerent la amenințările asimetrice ale ultimilor 15-20 de ani, statele și organizațiile internaționale de securitate au acționat pe trei paliere (figura nr. 4 – tripticul ADD). Utilizarea instrumentelor politico-diplomatice, urmate de acțiuni de stabilizare, apărare și protecție, au creat condițiile asistenței pentru dezvoltare, aceste mecanisme fiind utilizate, sub diferite forme, în Irak și Afganistan.

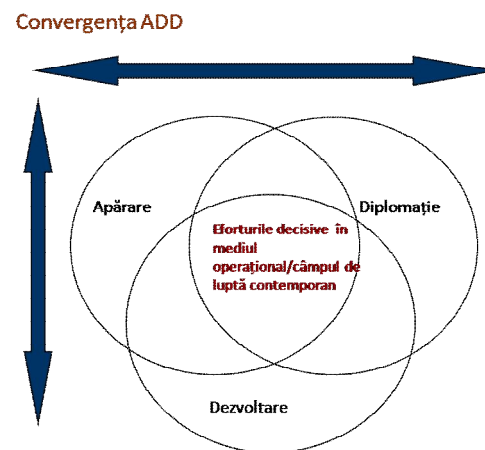

Fig. nr. 4: Convergența apărare-diplomație-dezvoltare³²

³² Adaptare după *Defence, Development, and Diplomacy (3D): Canadian and US Military Perspectives*, US Army War College, SSI, 2006.

2.1. Natura și fizionomia conflictelor viitoare

A prevedea natura conflictelor viitoare și a războiului modern este un proces caracterizat de nesiguranță și incertitudine.

Constantele definitorii ale unui conflict armat sau război nu se schimbă facil, acestea având un anumit grad de stabilitate, legile și principiile luptei armate constituindu-se în exemplul cel mai la îndemână. Pe lângă aceste constante, vor fi permanent prezente tendințe care vor defini caracterul unei anumite acțiuni militare sau conflict – remodelarea statelor națiune, schimbarea centrelor economice de greutate ale planetei, proliferarea tehnologiilor informaționale în cadrul societăților și națiunilor subdezvoltate, emergența terorismului global, transnațional și actorilor non-statali cu valențe și influențe regionale sau chiar globale, migrația ilegală, proliferarea armamentelor, schimbările climatice, lipsa accesului la resurse. Aceste tendințe de evoluție, și nu numai, influențează direct și pe diferite paliere societatea în ansamblul său, economia, guvernarea, individul și colectivitățile, minoritățile etc. Scopul general al acestora și ritmul transformărilor contribuie intrinsec la transformarea naturii și caracterului conflictelor.

Corespunzător acestor tendințe de evoluție, armatele trebuie să se pregătească pentru conflictele viitoare pe baza anumitor indicații ale naturii probabile a războiului viitor. De aceea, este necesară o echilibrare și armonizare a tendințelor doctrinare, pe de o parte reprezentate de experiență (armatele sunt deseori acuzate că se pregătesc pentru războiul în care au luptat ultima dată) și, pe de altă parte, de cele care proiectează sisteme de armamente ale viitorului și noi capacități de întrebuițare a forței (a căror tehnologie nu este pe deplin testată sau ale cărei costuri sunt prohibitive). O primă presupunere sau ipoteză este că războiul/conflictul armat în genere va avea o „formă” care, cel puțin parțial, va fi

neprevăzută sau care nu poate fi predictibilă. Ipotezele ulterioare, pe baza cărora se pot construi „modele” ale viitoarelor războaie sau conflicte, sunt bazate pe deducțiile și modelele de lucru ale intențiilor, proiecțiilor și posibilităților actuale de întrebuițare într-un război a forțelor armate care au ca fundament experiența conflictelor recente. În consecință, încă din timp de pace, forțele armate trebuie să aibă o idee clară asupra a ceea ce se poate întâmpla și cum vor fi în măsură să contracareze acțiunile unui viitor adversar.

Ajustarea pozitivă și rapidă a metodelor de operare ale unei armate la acțiunile adversarului se constituie într-o condiție a eficienței acestora, în concordanță cu circumstanțele predominante ce definesc caracterul real al acțiunilor. Acesta reprezintă un argument suficient și convingător pentru înțelegerea caracteristicilor conflictelor moderne, esența în acest demers fiind dată de studiul naturii conflictelor viitoare.

Conflictele armate din ultimii 50-60 de ani au avut ca suport doctrine și tehnologii care au evidențiat tendințe noi și situații diverse de pregătire și ducere a acțiunilor, scopurile variind într-o plajă largă, de la cele ideologice până la cele de natură politică, economică, etnică și, uneori, chiar și religioasă.

Transformarea războiului a urmat inevitabil tendințele de evoluție a societății omenești, tehnologiile avansate apărute „schimbând radical mijloacele și modalitățile de acțiune militară”.³³ Noile tehnologii au potențialul de a influența sau modifica nu numai tactica, arta operativă sau strategia militară, dar și scopurile politice ale dezvoltării unui stat, a evoluției intereselor sale și a rolului jucat pe arena mondială, cu scopul poziționării sale pe plan internațional astfel încât să obțină o influență determinantă, regională sau chiar globală.

Războiul, în ansamblul activităților umane a fost și va fi distinct. Era informațională generează schimbări și transformări

³³ Col. prof. univ. dr. Lucian STĂNCILĂ, *Legile și principiile luptei armate moderne*, Editura AISM, București 2000, p. 6.

de substanță în domeniul pregătirii și ducerii acțiunilor militare. Toți participanții la un conflict, de la cea mai mică celulă teroristă sau entitate non-statală, până la cele mai dezvoltate forțe armate ale unui stat, suferă transformări datorate elaborării și producerii de noi tehnologii, între care cele informaționale sunt cele mai importante. Ca urmare, sunt în curs de formare și apariție forțele armate digitizate, categorii de forțe specializate în ducerea operațiilor și războiului informațional, recunoscută fiind deja atracția politicului către întrebuintarea metodelor și tehnicilor războiului informațional în special când se recurge la natura ofensivă a acestuia.

Spațiul confruntărilor viitoare se va diversifica, cuprinzând dimensiunile clasice, dar și unele noi, care aparțin tot mai mult socialului, economicului sau factorului religios. Spectrul conflictelor viitorului se va lărgi, fiind imperioasă nevoia identificării și plasării în contextul acestuia a noilor tipuri de acțiuni militare.

Acțiunile militare specifice conflictelor atipice care, deși sunt considerate convenționale – dacă ne raportăm la sistemele de armamente utilizate, prin specificul desfășurării acestora într-un cadru operațional mai larg decât cel clasic –, vor induce noi dinamici atât interne, cât și externe, în conformitate cu evoluțiile și situațiile geopolitice actuale. Acestea vor fi potențate de manifestarea tot mai virulentă și activă a actorilor non-statali în domeniul întrebuintării forței armate pentru reglementarea relațiilor contradictorii dintre oponenți.

Noile amenințări apar tot mai pregnant din cadrul unor societăți și/sau grupuri de populație care nu sunt conectate la actualul sistem global evolutiv și devin tot mai nuanțate - neclare, eterogene, inconsistente și în care dimensiunea iraționalului nu poate fi apreciată. Răspunsul imediat ce se prefigurează la aceste amenințări constă într-o realiniere și transformare a forțelor armate sub impulsul unei noi paradigme a desfășurării unui conflict. În cadrul acesteia, liniile directoare

trebuie să fie comunicarea strategică, adaptabilitatea, descentralizarea execuției, superioritatea decizională, superioritatea informațională, dezintegrarea, dezorganizarea, dislocarea și distrugerea adversarului prin întrebuintarea mijloacelor letale și neletale, victoria politică sau înfrângerea adversarului fiind scopul final al acțiunii militare.

Din punct de vedere militar și al aplicării violenței armate, putem distinge unele caracteristici specifice conflictualității contemporane, în care constatăm: eliminare a monopolului statelor asupra declanșării și ducerii războiului – transformarea radicală de la 1648 până în prezent; mutație treptată în întrebuintarea forțelor armate post-Război Rece, trecând de la etapa de întrebuintare mai mult ca instrumente ale diplomației sau pentru „export de stabilitate” la o angajare în acțiuni de luptă clasice (conflict interstatal sau alianță vs. alianță), deși neliniare, cu violență marcantă la nivel tactic și operativ; la nivel strategic, confruntare informațională și în planul influențării de un nivel avansat; războaiele viitorului vor fi cele în care oponenții vor fi, în principal, actori non-statali, ce vor desfășura acțiuni de luptă neliniare cu structuri/grupuri reduse sau prin utilizarea războaielor de tip proxy, duse prin terți, actori statali sau non-statali.

2.2. Conținutul și tipologia acțiunilor militare

Spațiul confruntării beligeranților în viitor, fiind într-o evoluție continuă, determinată, în principal de progresul tehnologic și adaptarea și inovația doctrinară la noile condiții induse de saltul tehnologic și informațional, va constitui o arie de manifestare diversă a tipurilor de conflicte caracteristice societății de tip informațional. Societatea de acest tip va dirija transformarea confruntărilor militare, care se vor înscrie „într-un spectru foarte larg de acțiuni și reacții, într-un spațiu multidimensional”³⁴

³⁴ Gl.prof.univ.dr. Mircea MUREȘAN, *Viitorul conflictelor armate – Curs de teoria artei militare*, Editura UNAp, București, 2005, p. 19.

Multidimensionalitatea spațiului de luptă al viitorului va fi circumscrisă unui spectru mai larg decât cel clasic de desfășurare a acțiunilor militare, incluzând spațiul informațional, spațiul cibernetic, spațiul cosmic, spațiul cognitiv sau spațiul cultural-identitar, iar dinamica schimbărilor în mediul internațional de securitate, corelată modului de întrebuintare a violenței armate, va avea ca efect diversificarea tipologiei conflictelor.

În cadrul teoriei militare, un instrument principal de analiză în tipologizarea tipurilor acțiunii militare este și cel dat de enunțarea conceptului de „generații ale războaielor”.

Astfel, majoritatea teoreticienilor militari recunosc existența unor generații ale războaielor, după cum urmează:

- *Generația I: putere armată masată – bătălia de uzură*, corp la corp, denumită războiul erei lui Napoleon, reflectă tacticile și procedeele erei întrebuintării muschetelor, tactica liniilor și coloanelor. Aceste tactici au fost elaborate, pe de o parte, ca adaptare la evoluția tehnologică, linia de trăgători maximizând efectul tragerii, dispozitivul de luptă rigid – linia de trăgători, careul, coloana, fiind necesar generării unei înalt ritm de tragere etc., iar pe de altă parte, ca răspuns la condițiile sociale și ideile noi – de exemplu, coloanele armatelor revoluționare franceze reflectau atât elanul revoluției, cât și nivelul scăzut de instruire al recruților. La nivel operativ, în cadrul generației I de războaie moderne, arta operativă, ca un concept definit de sine-stătător, nu exista, deși era aplicată de către comandanți, mai ales de către Napoleon.

- *Generația a II-a: războiul erei capacității de foc/era puterii de foc sau era războiului de uzură* (Primul Război Mondial) caracterizată prin concentrarea puterii de foc și utilizarea fortificațiilor, oferă avantaj asupra tacticilor și tehnicilor războiului de generația I-a; a luat naștere ca răspuns la dezvoltarea tehnologică reflectată în întrebuintarea focului indirect, țevii ghintuite, mitralierei, sârmei ghimpate etc.

Tactica se baza pe combinația dintre foc și mișcare, acțiunile fiind, în general, caracterizate de linearitate; schimbarea majoră față de generația I a fost concretizată în concentrarea focului indirect, fără să ometem apariția și utilizarea, rudimentară ce-i drept, din perspectiva actuală, a aviației.

- *Generația a III-a: războiul manevrier – războiul-fulger manevrier* (al Doilea Război Mondial și perioada următoare), în care spațiul geografic este dominat de binomul timp – ritm, de viteză și impuls care au capacitatea de neutralizare a tehnicilor războiului de generația a II. Rădăcinile războiului de generația a III-a pot fi identificate în Europa anilor 1917-1918, ca răspuns la creșterea tot mai accentuată a puterii de foc și diversificării sistemelor de armament. Dacă, în cazul războaielor de generația a II-a, factorul determinant al evoluției tacticilor a fost evoluția tehnologică, în situația războiului de generația a III-a, forța motrice de dezvoltare a tacticilor și artei operative a fost reprezentată de noi idei și concepte. Bazându-se mai mult pe manevră decât pe acțiunile de uzură, tacticile generației a III-a au fost cu adevărat primele tactici non-lineare. Atacurile se bazau pe infiltrare, depășirea forțelor principale ale inamicului, pătrunderea în adâncime, de regulă adâncimea operativă și, finalmente, pe dezorganizarea și dislocarea dispozitivelor tactice și operative, în principal, prin realizarea învăluirilor și încercuirilor. Fundamentele artei operative au fost marcate de o schimbare de paradigmă, accentul în întrebuintarea forțelor fiind marcat de o translație de la spațial la temporal, în care viteza și ritmul au devenit mai importante decât puterea de foc și în care dislocarea forțelor inamicului atât mentală, cât și fizică au jucat un rol mai important decât uzura sau gradul de distrugere/neutralizare a acestora.

- *Generația a IV-a: insurgența și terorismul* – războaie de mică intensitate, de durată, care pot neutraliza tehnicile războiului de generația a III-a. Se constituie în

exemplul acțiunilor reprezentate de ceea ce s-a petrecut în ultimii 10-15 ani în diferite teatre de operații, caracterizate de întrebuintarea unor structuri organizatorice reduse (celule), care acționează independent, împotriva puterii reprezentate de guverne, pe spații largi și pe întreaga adâncime a dispozitivului de acțiune a adversarului, având acces la tehnologii înalte și promovând atitudini și ideologii conservatoare ce se opun ideii de progres, mascând în acest fel obiectivele liderilor acestora, și anume menținerea unor stări de anarhie, accesul la surse de finanțare și puterea. Războiul de generația a IV-a constituie cea mai importantă schimbare în paradigma cunoașterii și desfășurării fenomenului război de la Pacea de la Westphalia. Totuși, trebuie să considerăm că punctul de pornire în această schimbare de paradigmă îl constituie preceptele războiului manevrier care deși, în mod de-acum tradițional, este asociat cu acțiunile de luptă clasice convenționale, apreciem că reprezintă soluția de răspuns la provocările de securitate actuale, bineînțeles cu adaptările de ordin conceptual, acțional și tehnologic necesare.

• *Generația a V-a: războiul puternic asimetric, hibrid, nerestricționat, opus războiului limitat.* Este un război de tip non-contact dus cu muniții și arme de precizie, UAV-uri, tehnici cibernetice offensive și defensive, operații informaționale, utilizate pentru depășirea tehnicilor războiului de generația a IV-a, influențare psihologică și propagandă pe scară largă, tehnici de comunicare strategică ce fac apel la tehnologia informațională de ultimă generație, prevederi ale dreptului internațional care „sunt folosite în scopul susținerii legitimității acțiunilor proprii și ilegitimității acțiunilor adversarului (inamicului).”³⁵

³⁵ Colonel (r) prof. univ. dr. Eugen SITEANU, colonel (r.) Benoni ANDRONIC, „Războiul hibrid”, în *Univers Strategic* nr. 2/2015, București, p. 192.

2.2.1. Conținutul acțiunilor militare moderne

Analiza confruntărilor armate majore ale secolului al XX-lea și începutului de secolul al XXI-lea probează faptul că în conținutul și fizionomia războiului s-au produs o serie de mutații.

Conflictul armat și acțiunile militare contemporane sunt marcate de necesitatea riposte împotriva unei amenințări asimetrice, hibride și/sau disimulate.

Astfel, strategiile politice sau militare elaborate împotriva amenințărilor hibride și acțiunilor teroriste trebuie să aibă un caracter comprehensiv, cumulând mijloace și procedee de ripostă din cele mai diverse domenii: politico-diplomatic, militar, economic, psihologic etc. Operațiile vor urmări distrugerea componentelor operaționale și a bazelor de antrenament, oprirea fluxurilor financiare și neutralizarea mijloacelor de obținere a banilor pentru desfășurarea acțiunilor hibride, anularea efectelor informaționale și de influență ale propagandei adversarului. Putem afirma că răspunsul la acțiunile și amenințările hibride constituie și un război împotriva criminalității transnaționale, a drogurilor, a traficului de persoane, migrației ilegale și a oricărei amenințări care ar putea avea legătură cu terorismul sau cu teroarea.

Tipic intervențiilor din Irak, Libia, Siria sau crizei ucrainene, o transformare în caracterul acțiunii militare rezultă din intervenția umanitară sau războiul cu scop limitat, cu caracter puternic asimetric și hibrid, dus cu mijloace înalt tehnologizate și forțe speciale. Războiul hibrid și înalt asimetric nu mai este direcționat și dominat doar de o strategie militară sau politică, ci de o strategie cu caracter hibrid, în care lupta armată nu mai este determinantă în obținerea succesului și îndeplinirea scopurilor strategice. Belligeranții recurg la tot arsenalul de forțe și mijloace, inclusiv CBRN. Astfel, acțiunile armate violente desfășurate pe teritoriul Siriei

au demonstrat voința beligeranților de a-și atinge scopurile nu numai prin amenințarea, dar și prin utilizarea unor asemenea arsenale.

2.2.2. Nivelurile acțiunii militare

Acțiunile militare în ansamblul general al conflictelor sunt conduse și desfășurate la diferite niveluri, implicând factori de decizie de la vârful conducerii politice a unui stat, până la nivelul grupei și soldatului care angajează nemijlocit adversarul.

Tradițional, acțiunile militare au fost analizate în cadrul strategiei și tacticii, însă unii teoreticieni militari au intuit existența a încă unui nivel între cele două amintite mai sus – la care Antoine Henry Jomini, la mijlocul secolului al XIX-lea se referea ca fiind „tactica mare”. La începutul secolului XX și în special după sfârșitul Primului Război Mondial, precum și în perioada interbelică, un nou nivel distinct, clar, fundamentat teoretic, dar și pus în practică în mod limitat pe timpul Războiului Civil din Rusia - am numit aici *arta operativă* - a apărut și s-a dezvoltat îndeosebi în cadrul școlilor de gândire militară sovietică și germană.

În cadrul NATO, sunt acceptate patru niveluri ale acțiunii militare care furnizează un cadru de exercitare a comenzii și de ducere a operațiilor, acestea fiind: nivelul mării strategii sau al strategiei politice, nivelul strategiei militare, nivelul operativ și nivelul tactic.

Nivelul strategiei politice se referă la întrebuințarea și punerea în aplicare a deciziei politice asociată prezervării independenței politice și integrității teritoriale, precum și protejării intereselor naționale ale unui stat. Marea strategie implică utilizarea coordonată a celor trei instrumente principale ale puterii unui stat: diplomația, puterea economică și puterea militară, responsabilitatea în acest domenii și la acest nivel revenind factorului politic.

Nivelul strategiei militare reprezintă arta întrebuințării forțelor armate/resurselor militare pentru îndeplinirea obiectivelor politice strategice. Strategia militară este elaborată și pusă în practică de către organismul militar legal constituit al unui stat. La acest nivel, forțele armate sunt dislocate și angajate într-un cadru politic atotcuprinzător, sincronizate cu alte inițiative non-militare pentru atingerea scopurilor strategice.

Nivelul operativ reprezintă nivelul acțiunilor militare în cadrul cărora sunt planificate campaniile sau operațiile majore³⁶, constituind puntea de legătură dintre strategie și tactică. Nivelul operativ realizează acest deziderat prin stabilirea obiectivelor operative, inițiind acțiuni și utilizând resursele la dispoziție pentru asigurarea succesului unei campanii. La nivelul operativ, în cadrul zonei de operații întrunite, forțele sunt dislocate și angajate în conformitate cu strategia campaniei în scopul atingerii obiectivelor militare strategice, combinându-se succesele tactice și operative pentru realizarea scopurilor strategice.

Nivelul tactic reprezintă nivelul la care acțiunile militare sub forma acțiunilor de luptă, acțiunilor asociate luptei și acțiunilor specifice operațiilor de răspuns la crize (inclusiv operațiile în sprijinul păcii) au loc, tactica reprezentând arta întrebuințării forțelor terestre, maritime și aeriene sprijinite logistic pentru asigurarea succesului în luptă. La nivelul tactic, forțele sunt angajate pentru executarea misiunilor și sarcinilor ce le revin în scopul atingerii unor obiective tactice. Îndeplinirea cu succes a acestor obiective va contribui, implicit, la atingerea scopurilor și obiectivelor operative și, în final, la succesul nivelurilor operativ și strategic.

³⁶ În accepțiunea NATO, operația majoră se constituie într-o serie coordonată de bătălii sau alte acțiuni militare executate simultan sau consecutiv. Obiectivul unei operații majore este realizarea parțială a unui obiectiv strategic/operativ, în cadrul unei anumite zone de operații sau într-o anumite perioadă de timp.

Nivelurile acțiunii militare pun la dispoziție un cadru general pentru comanda și controlul operațiilor, precum și un instrument util în analiza activităților politico-militare, o înțelegere atotcuprinzătoare a semnificațiilor, caracteristicilor, dar și a limitelor acestora, constituind un factor de succes într-un război sau conflict armat. În același timp, asigură un mijloc de aplicare și întrebuințare coerentă a forței armate în diferite modalități și la diferite niveluri pentru atingerea scopurilor strategice ale unui război. Este posibil, spre exemplu, să fie adoptată o postură ofensivă la un nivel, fiind într-o situație de defensivă la un alt nivel, condiția esențială fiind ca ambele să contribuie și să fie în concordanță cu obiectivele unei campanii sau operații.

În cadrul sistemului acțiunilor militare, acestora li se pot asocia diferite *criterii de clasificare*, cum ar fi mediul/spațiul de desfășurare a acțiunilor și natura forțelor participante, nivelul acțiunilor, amploarea și eșalonul la care se desfășoară acțiunile, durata acțiunilor sau forma dominantă a acțiunilor.

În plus față de aceste elemente, pentru clasificarea războaielor viitorului, unii teoreticieni militari iau în calcul și alte criterii, cum ar fi: principalele obiective care trebuie îndeplinite; motivația politico-militară (ideologică) a confruntărilor de natură și valoare diferită; caracterul principalelor acțiuni militare; participanții (actorii) la război; caracterul juridico-moral; fizionomia operațională a tipurilor de confruntare, în toate domeniile pe care le presupune războiul³⁷.

În funcție de criteriile enunțate anterior, acțiunile militare și războaiele acestui început de secol, precum și cele

³⁷ Col. (r.) prof.univ.dr. Lucian STĂNCILĂ și mr. prep. univ. drd. Constantin POPESCU, *Opinii privind tendințele și perspectivele confruntărilor armate modern*, Editura AISM, București, 2002 și Lt.col.lect.univ.drd. Ionel BĂRBULESCU, „Războiul și lupta armată Conținutul și fizionomia generală a luptei armate”, în *Revista AFT*, nr. 2/2001, URL: http://www.armyacademy.ro/reviste/2_2001/c3.html.

previzibile, pot fi încadrate astfel:

a) *după mediul desfășurării acțiunilor și categoria forțelor participante*: terestre, aeriene, navale, cosmice, informaționale și cibernetice;

b) *după scopul politico-militar*: războaie generale; războaie regionale; războaie limitate; intervenții umanitare; acțiuni în sprijinul păcii (menținere, impunere); acțiuni de stabilitate;

c) *după nivelul acțiunii militare*: strategice, operative, tactice;

d) *după amploarea acțiunii militare*: lupte, bătălii, operații, campanii;

e) *după participanți*: războaie interstatale; războaie intrastatale; războaie non-statale; războaie de coaliție; războaie de alianțe;

f) *după intensitate*: războaie de înaltă intensitate; războaie de joasă intensitate;

g) *fizionomia operațională*: războaie clasice; războaie asimetrice; războaie hibride; războaie compozite; războaie regulate și războaie neregulate;

h) *după caracterul acțiunilor*: războaie de poziție; războaie manevriere; războaie mixte;

i) *după forma dominantă a acțiunii militare*: de apărare, ofensive, de răspuns la crize, de stabilitate;

j) *după mijloacele folosite*: războaie convenționale; războaie cu întrebuințarea ADM; războaie mixte; războaie neconvenționale; războaie informaționale; războaie cibernetice;

k) *după durată*: de lungă durată; de durată medie; de scurtă durată;

l) *după motivație*: războaie de eliberare națională; insurgență și contrainsurgență; războaie de secesiune; războaie interetnice; războaie religioase; războaie împotriva terorismului național sau transnațional.

În conformitate cu concluziile prezentate mai sus

apreciem că, în raport cu *caracteristicile acțiunii militare contemporane, se manifestă o serie de efecte cu o influență tot mai mare asupra structurilor militare statale, după cum urmează:*

- Instrumentul militar/organizația militară sunt supuse unei „Revoluții culturale” în afacerile militare;
- Dependența de și interacțiunea cu tehnologia în cadrul Revoluției în Afacerile Militare sunt date de:
 - armele de înaltă precizie;
 - muniția inteligentă;
 - comunicațiile și sistemele informaționale;
 - nano-tehnologia, bio-tehnologia, materialele avansate etc.;
 - evoluția doctrinară în raport cu avansul tehnologic.
- Acțiunile militare specifice războiului de generația a V-a nu sunt pe deplin structurate, conceptualizate, însă este evident faptul că este un produs al noilor tehnologii, deci al etapei contemporane a revoluției în afacerile militare. Acest tip de război mai poate fi încadrat în tipologia „războiului nerestricționat” (războiul fără limite) sau „războiului hibrid”.

• Se constată o tendință accentuată și manifestare puternică a privatizării securității – statele nu mai pot gestiona singure aspectele securitare la nivel național.

În ceea ce privește corelația dezvoltare doctrinară – dezvoltare tehnologică, aceasta va determina schimbări semnificative în conținutul și caracterul războaielor viitoare prin:

- *noi forme de luptă și acțiune militară* - conflictele armate viitoare vor include noi forme de acțiuni militare, cum ar fi războiul informațional, prevalența atacurilor aeriene și o creștere semnificativă a loviturilor executate cu drone aeriene și terestre, dezvoltarea apărării antirachetă și forme din ce în ce mai sofisticate de război electronic cu o solidă componentă cibernetică, precum și o preponderență a luptei în și pentru localități și centre urbane;
- *dezvoltarea sistemelor de arme și alte echipamente*

- accentul se va pune pe dezvoltarea de echipamente digitale și inteligente cu tehnologii noi, capabilități cu rază lungă de acțiune și lovituri de mare precizie;

- *organizarea structurală* - tendința este spre forțele întrunite și combinate, diversificate în termeni de capabilități, suplă, flexibile, rapid dislocabile și reduse din punct de vedere numeric. În zona de comandă și control, vom vedea aplicarea pe scară largă a sistemelor C4I și C4ISR, care vor deține niveluri administrative la un nivel minim cu o eficiență îmbunătățită în domeniul decizional și informațional;
- *sprijinul de luptă* - va exista un accent mai mare pe întrebuintarea mijloacelor tehnice moderne digitizate pentru a asigura un sprijin rapid, precis, calitativ și oportun al trupelor combatante.

2.3. Asimetria și caracterul hibrid al acțiunilor militare și războaielor contemporane.

Caracterul complex, profund asimetric și hibrid care va pune la încercare atât capacitatea de ripostă a statelor, dar și abilitățile indivizilor de a face față, din punct de vedere psihologic, complexității și violenței, sub orice formă a acesteia – armată, fizică, vizuală etc., a fost recunoscut de către secretarul apărării al SUA încă din 2007: „ne putem aștepta ca războiul asimetric să rămână caracteristica principală a câmpului de luptă contemporan. Aceste conflicte vor avea în mod fundamental o natură politică, necesitând utilizarea tuturor elementelor de putere națională”. Asimetria reflectă, de asemenea, noul mediu de securitate și nivelul actual al forțelor armate sau, cu alte cuvinte, noul stil de ducere a războiului în secolul al XXI-lea, un stil care a devenit mai complex și mult mai dificil de definit.

Războiul asimetric constituie ansamblul acțiunilor și abordărilor conceptual-cognitive care sunt diferite de cele ale oponentului, desfășurat în scopul maximizării propriilor

avantaje și exploatarea punctelor slabe ale adversarului în care componenta psihologică joacă un rol cheie în atingerea obiectivelor. Rezidă din întrebuintarea unor capacități pe care oponentul nu este în măsură să le perceapă sau înțeleagă. Include capacitățile convenționale care se opun sau chiar sunt superioare celor ale oponentului, sau capacitățile ce constituie metode noi de atac, apărare, acțiune neconvențională sau o combinație a acestora.

O schimbare radicală în sfera ducerii luptei armate este reprezentată de apariția „strategiei hibride”, dezvoltate și aplicate nu numai de actorii non-statali, dar și de cei statali. În cadrul mijloacelor și căilor de aplicare a acestui tip de strategie se pot sublinia: aplicarea pe scară largă a tehnicilor de comunicare strategică pentru influențarea și convingerea opiniei publice de necesitatea războiului; cooptarea unor „actori” principali în a susține războiul, de regulă state, astfel manifestându-se tipul de războaie proxy; influențarea publicului larg prin diseminarea în media socială a mesajelor extremist-violente; recurgerea la atacuri cibernetice; dirijarea opiniei publice internaționale pentru exercitarea de presiuni politico-militare în vederea încetării la un moment dat a războiului; dirijarea fluxurilor migraționiste și destabilizarea demografică a unor regiuni; descurajarea morală a adversarilor prin depășirea pragului violenței acceptate prin sistemul normelor de drept internațional și legilor războiului.

Războiul hibrid reprezintă exemplul cel mai elocvent pentru imposibilitatea delimitării clare a dimensiunii convenționale a acțiunii militare de cea neconvențională: îmbină războiul convențional cu cel neregulat și cu războiul cibernetic. Mai mult, războiul hibrid este o combinație între războiul simetric și cel asimetric, în care forțele duc operații militare convenționale împotriva forțelor și țintelor inamice și, în același timp, încearcă să obțină controlul populației indigene din zona de conflict, prin securizarea și stabilizarea

acesteia (operații de stabilizare). Prin urmare, acțiunile hibride vor fi un amestec simultan al tuturor formelor de război (convențional, asimetric, terorist) și al tacticilor corespunzătoare.³⁸

În opinia teoreticienilor, precum și din concluziile rezultate în urma analizei acțiunilor militare din ultimii 10-15 ani, războiul de tip hibrid se caracterizează prin faptul că:

- este un război împotriva actorilor statali și non-statali, în care masa și „centrul de greutate” ce pot fi lovite dispar sau sunt disipate în câmpul operațional;
- este o extensie a războiului asimetric și de insurgență, în care inamicul folosește toate mijloacele – tactici și arme convenționale și neconvenționale;
- sunt incluse cauze politice, religioase și sociale;
- implică atacuri nediscriminatorii din partea luptătorilor/teroriștilor împotriva unor ținte aleatorii (civili și personal militar), cu scop de a crea confuzie, panică și teamă;
- sunt integrate acțiuni de influențare de tipul campaniilor și operațiilor informaționale de nivel strategic, prin utilizarea internetului și televiziunii;
- poate fi desfășurat de grupări organizate sau neorganizate;
- poate fi condus de către un actor statal sau non-statal pentru a perturba sau înfrânge superioritatea adversarilor în vederea atingerii propriilor scopuri strategice sau ale statelor și organizațiilor sponsor al acțiunilor;
- face apel la utilizarea concomitentă a presiunilor politice, economice și mediatice în scopul substituirii

³⁸ John McCUEN, „Hybrid Wars”, Military Review, March-April 2008, Pittsburgh, p. 108, apud. gl. lt. prof. univ. dr. Teodor FRUNZETI, „Convențional și neconvențional în acțiunile militare”, în *Impact Strategic* nr. 2/2012, p. 11.

operațiilor militare sau măririi efectului acestora, cu ajutorul formațiunilor paramilitare alcătuite din luptători autohtoni și mercenari.³⁹

Caracterul hibrid al acțiunilor militare desfășurate în diferite teatre de operații contemporane mai poate fi decelat și din următoarele aspecte:

- mijloace, căi și metodele neconvenționale în atingerea scopurilor;
- interes (politic, economic, religios etc.);
- voință sau disponibilitate de asumare a unor riscuri care pentru oponent pot fi restrictive din punct de vedere moral sau legal;
- sistem de valori diferit (ex. nepăsarea în fața pierderii de vieți omenești – „martirajul”);
- flexibilitate din punct de vedere organizațional;
- subminare a punctelor tari ale adversarului, exploatare a slăbiciunilor și punctelor slabe ale acestuia, întrebuițând metode radical diferite față de așteptările acestuia.

Situația actuală de securitate pune probleme complexe în înțelegerea mediului operațional și recunoașterea caracterului unui anume tip de conflict, necesitând o abordare holistică a mediului de securitate.

Amenințarea hibridă, compusă sau compozită constituie o amenințare concertată în domeniile politic, economic, cibernetic, spațial, convențională sau neconvențională, regulată sau neregulată, cu posibilitatea utilizării amenințărilor ADM sau CBRN etc. sau includerea de factori ai criminalității organizate, transfrontaliere sau transnaționale.

Concluzionând, apreciem totuși că apariția războaielor hibride nu constituie sfârșitul luptei armate tradiționale sau

războiului convențional, în pofida faptului că, în prezent, caracterul conflictelor moderne/contemporane este definit prin termeni de genul: hibrid, neregulat, asimetric.

Așadar, un conflict atipic poate fi definit ca o combinație a diferite moduri de ducere a luptei armate, incluzând capacități convenționale, neconvenționale, forțe regulate și neregulate, acțiuni teroriste și acte de criminalitate organizată, violență nediscriminatorie și în afara dreptului internațional.

³⁹ Colonel (r) prof. univ. dr. Eugen SITEANU, colonel (r.) Benoni ANDRONIC, „Războiul hibrid”, în *Univers Strategic*, nr. 2/2015, București, p. 191.

Capitolul 3.

ASPECTE METODOLOGICE DE ANALIZĂ A CONFLICTELOR ATIPICE

Se apreciază, în general, că situațiile conflictuale, din punct de vedere semantic sau terminologic, acoperă o serie de semnificații cum ar fi: luptă, coliziune, încheștare, dispută, disensiune, neînțelegere, contradicție din motive politice, etnice, rasiale, religioase și altele.

În ceea ce privește conflictul armat, „*Conflictul e o situație în care cel puțin una din părți utilizează în mod sistematic violența armată, cu scopul de a-și realiza interesele sale politice și/sau alte interese*”⁴⁰.

Însă, ce tipuri de conflicte le încadrăm în categoria conflictelor atipice?

Caracteristicile definiției ale conflictelor atipice sunt următoarele: conflict de secesiune, insurgență, conflict economic, politic, etnico-religios, hibrid, neregulat, compozit, imagologic, psihologic, informațional, asimetric, argumentare „legalistă” a agresiunii, abordare holistică pe planuri multiple (cibernetice, politice, economice, financiare, sociale, culturale, mediatic etc.), amalgamarea elementelor celor două forme de conflict armat (convențional și neconvențional) sau de confruntare militară și nonmilitară (inclusiv în domeniul cognitiv și al moralului) prin suprapunerea și simultaneitatea acțiunilor tactice, operațiilor și strategiilor, acțiunilor militare desfășurate de forțe paramilitare, speciale și convenționale, inclusiv a celor indirecte, prin terți. La acestea se mai pot adăuga propaganda ostilă, influențarea agendei mass-media și subminarea autorității liderilor politico-militari, accentuarea

⁴⁰ Radoslav IVANCIK, Pavel NECAS, „Theoretical and methodological views of definition of conflicts”, în *Security and Defence Quarterly*, Warsaw, 2013, p. 23.

neîncrederii în capacitatea de luptă a forțelor armate prin război informațional și amenințarea compusă sau compozită, amenințarea concertată (în domeniile politic, economic, cibernetice, spațiale), convențională sau neregulată, cu caracter de amenințare ADM sau CBRN etc. sau includerea de factori ai criminalității organizate sau transfrontaliere.

Războiul hibrid speculează diviziunile politice, sociale, religioase și interetnice, potențialul mișcărilor insurgente (pentru autonomie sau independență) și afectează integritatea și suveranitatea statelor⁴¹ și reprezintă „o combinație sofisticată de război convențional tradițional și de operații informaționale, în primul rând de dezinformare”⁴².

Așadar, *conflictele atipice reprezintă o combinație a diferitelor moduri de ducere a luptei armate, incluzând capacități convenționale, neconvenționale, forțe regulate și neregulate, acțiuni teroriste și acte de criminalitate organizată, violență nediscriminatorie și în afara dreptului internațional, simetrice și asimetrice, potențată de acțiunea strategică informațională a unor manifestări conflictuale de natură diferită militară și nonmilitară.*

Manifestarea conflictelor atipice este supusă prezenței și acțiunii unor factori destabilizatori, de natură diferită, cum ar fi: politici, diplomatici, juridici, economici, culturali, sociali, educaționali, militari, organizatorici, informaționali, cibernetici, morali (educație și comportament), fizico-tehnologici etc.

⁴¹ Viorel BUȚA, Valentin VASILE, „Considerații cu privire la perspectiva NATO asupra războiului hibrid”, în *Revista de Științe Militare*, nr. 1/2015, p. 38.

⁴² Ian TRAYNOR, “Ukraine crisis: NATO plans east European bases to counter Russia. NATO chief announces move in response to Ukraine crisis and says alliance is dealing with a new Russian military approach”, *The Guardian*, Wednesday, August 27, 2014, <http://www.theguardian.com/world/2014/aug/26/nato-east-european-bases-counter-russian-threat>.

Având în analiză factorii favorizanți declanșării unor conflicte atipice menționați mai sus, se pot evidenția etapele conflictelor:

1) prima este premergătoare conflictului în sine, reprezentând etapa pregătitoare pentru destabilizarea statului țintă prin respectivii factori destabilizatori;

2) declanșarea crizei pe o multitudine de planuri și domenii;

3) desfășurarea conflictului (militar, nonmilitar și combinat);

4) „înghețarea” conflictului (după care se poate trece direct la etapa a 6-a);

5) poate urma sau nu redeschiderea conflictului și reluarea etapelor amintite și chiar generalizarea acestuia;

6) soluționarea conflictului.

În opinia unor autori din domeniul securității, etapele fiecărui eveniment nedorit⁴³ sunt următoarele: 1) pericolul producerii; 2) declanșare; 3) desfășurare; 4) acțiuni ostile; 5) efecte negative.

Evoluția procesului unei acțiuni ostile (politice, economice, diplomatice, militare etc.) din sfera conflictelor atipice, de la existența vulnerabilităților și până la comiterea atacului (politic, economic, diplomatic, militar etc.), ar putea avea următorul algoritm:

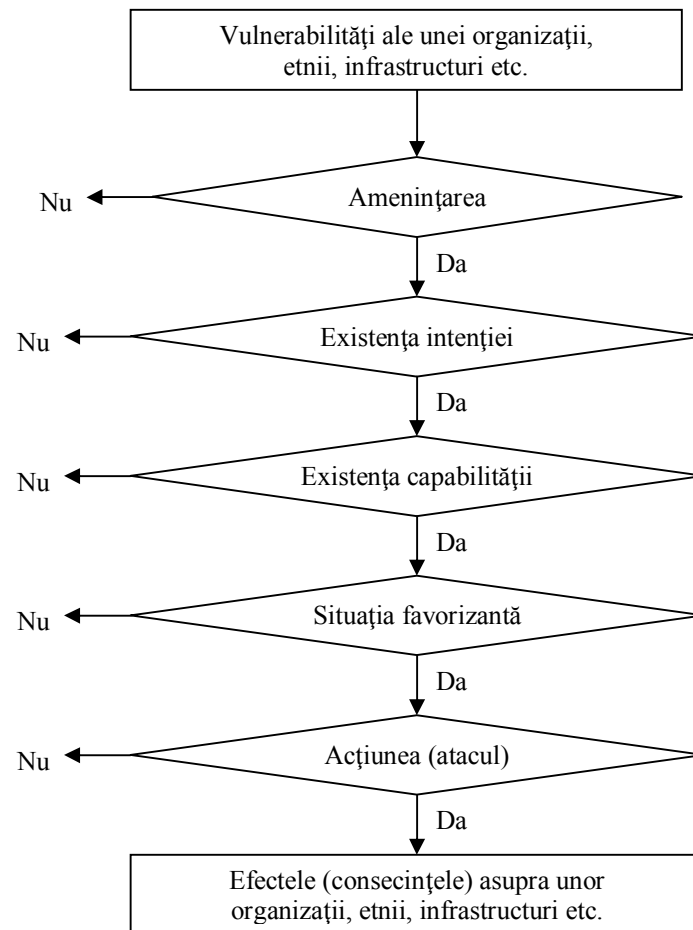

Fig. nr. 5: Reprezentarea schematică a algoritmului procesului unei acțiuni a conflictelor atipice⁴⁴

Din figura nr. 5 decurg următoarele etape ale procesului acțiunii conflictelor atipice: vulnerabilitatea; amenințarea;

⁴³ Gheorghe ILIE, *Risc și securitate – articole, comunicări și prelegeri* – vol. I, Editura UTI Press, București, 2015, p. 35.

⁴⁴ Ordeanu V., Dumitrescu G., Popescu D., *Vulnerabilități, amenințări și riscuri teroriste*, în *Revista de Științe Militare*, nr. 4/2014, p. 94, figura 5 – Algoritmul acțional terorist; figura a fost însă modificată și adaptată la conflictele atipice.

intenția; capacitatea; situația favorizantă; acțiunea ostilă (atacul); efectele (consecințele) imediate și viitoare.

În funcție de nivelul de amenințări/riscuri (iminent, înalt, mediu, scăzut, neglijabil) se pot lua deciziile de informare, prevenire și ripostă. Această grilă, însă, se poate adapta ușor și la amenințări/riscuri legate de conflictele atipice.

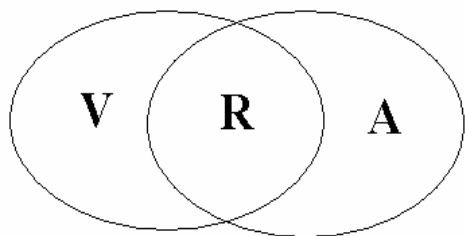

Fig. nr. 6a: Riscurile reprezintă intersecția dintre mulțimea vulnerabilităților și cea a amenințărilor

Având în vedere că $V \cap A = R$ (unde A=amenințări, V=vulnerabilități, R=riscuri) rezultă că există următorul „lanț al slăbiciunilor”:

Vulnerabilități \cap Amenințări \rightarrow Riscuri \rightarrow Atac \rightarrow Efecte (consecințe)

Fig. nr. 6b: „Lanțul slăbiciunilor” în orice atac la securitatea națională

Corespunzător nivelurilor de risc din tabelul nr. 1, se pot accepta și nivelurile de alertă a forțelor de ripostă (siguranță/securitate) ca în tabelul nr. 2.

Nivelul de risc	Nivelul de alertă a forțelor de securitate
Neglijabil	Scăzut
Scăzut	Precaut
Mediu	Moderat
Înalt	Ridicat
iminent	Critic

Tabelul nr. 1: Niveluri de risc și de alertă

La alegerea nivelului de alertă a forțelor de ripostă (siguranță/securitate) se pot folosi doi indicatori:

1) informațiile culese și prelucrate care dezvăluie anumite evoluții de evenimente ce indică vulnerabilități / factori de risc / amenințări / stări de pericol / iminența unui atac (armat sau nonarmat pe teritoriul național);

2) manifestările recente explicite de orice natură ale unei entități care participă la generarea unui conflict atipic sau care are intenția de a realiza un atac pe teritoriul național al unui stat.

În scopul evaluării nivelului amenințărilor în scenariul terorist, Departamentul Apărării al SUA întrebunțează un sistem analitic de determinare a nivelului amenințării bazat pe cinci niveluri⁴⁵.

	Nivel de risc	Există teroriști?	Capacitate de acțiune	Istoric terorist	Intenție	Cunoaștere țintă
1	Iminent	+	+	+/-	+/-	+
0,8-0,9	Înalt	+	+	+	+	-
0,5-0,7	Mediu	+	+	+	+/-	-
0,2-0,4	Scăzut	+	+	+/-	-	-
0-0,1	Neglijabil	+/-	+/-	-	-	-

Tabelul nr. 2: Grilă de evaluare a amenințărilor/riscurilor

Notă: + factor prezent; - factor absent; +/- probabil că factorul nu a fost identificat.

În ceea ce privește determinarea vulnerabilităților, țintelor sau obiectivelor (militare sau civile), conform instrucțiunilor TC 19-16 (Countering Terrorism on US Army Installations/1970), se poate estima vulnerabilitatea utilizând o

⁴⁵ Ordeanu V., Dumitrescu G., Popescu D., *Vulnerabilități, amenințări și riscuri teroriste*, Revista de Științe Militare, nr. 4/2014, p. 90.

scală de 100 puncte. Acest sistem sau metodologie americană – Installation Vulnerability Determining System (IVDS) – cuprinde 11 elemente cuantificabile⁴⁶. Cele 11 scoruri (punctaje) parțiale se vor aduna și va rezulta un punctaj total care va indica nivelul de vulnerabilitate generală a țintei (obiectivului) prin comparație cu scala din tabelul nr. 3.

Punctaj total	Vulnerabilitate	Nivel de vulnerabilitate
0-10	Foarte scăzută	0-0,1
11-30	Scăzută	0,11-0,3
31-60	Medie	0,31-0,6
61-80	Ridicată	0,61-0,8
81-100	Foarte ridicată	0,81-1

Tabelul nr. 3: Estimarea vulnerabilității generale a țintei (obiectivului)⁴⁷

Având ca punct de plecare conținutul grilei de evaluare a amenințărilor/riscurilor (tabelul nr. 1), în mod similar cu estimarea vulnerabilităților generale ale țintei (tabelul nr. 3) putem elabora estimarea valorilor nivelului amenințărilor (tabelul nr. 4), după cum urmează:

Nivel de amenințare	Punctaj total	Nivel de amenințare
Iminent	81-100	0,81-1
Înalt	61-80	0,61-0,80
Mediu	31-60	0,31-0,60
Scăzut	11-30	0,11-0,30
Neglijent	0-10	0-0,10

Tabelul nr. 4: Estimarea valorilor nivelului amenințărilor

În mod asemănător, se pot determina și valorile (nivelele) de amenințare, care ne dau posibilitatea să le înmulțim cu nivelurile de vulnerabilitate sau să utilizăm tabelul nr. 5 pentru a determina valorile riscurilor. Acestea mai pot fi

⁴⁶ Ordeanu V., Dumitrescu G., Popescu D., *op. cit.*, p. 92.

⁴⁷ Ibidem.

calculate prin modelele și/sau metodele descrise de analistul de securitate dr. ing. Gheorghe Ilie în lucrarea „Risc și securitate”⁴⁸. Autorul prezintă modelul în cascadă (ASIS) și etapele desfășurării acestui model, determinarea valorilor riscurilor folosind conceptul de amenințare, vulnerabilitate și risc, metoda sensibilității pentru determinarea riscului și metoda FISHBORNE.

În opinia noastră, algoritmul procesului acțiunilor conflictelor atipice este mai complex decât cel prezentat în figura nr. 5 (reprezentarea schematică a algoritmului procesului unei acțiuni a conflictelor atipice) și este ilustrat în figura nr. 7, în care apar, în plus, o serie de bucle de feed-back după fiecare din cele nouă elemente (amenințare, vulnerabilitate, risc, intenție, capabilitate, situație favorizantă, decizie, acțiune/atac, efect/consecință).

		NIVEL DE AMENINȚARE (A)											
		0	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1	
VULNERABILITĂȚI	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	0,1	0	0,01	0,02	0,03	0,04	0,05	0,06	0,07	0,08	0,09	0,1	
	0,2	0	0,02	0,04	0,06	0,08	0,10	0,12	0,14	0,16	0,18	0,2	
	0,3	0	0,03	0,06	0,09	0,12	0,15	0,18	0,21	0,24	0,27	0,3	
	0,4	0	0,04	0,08	0,12	0,16	0,20	0,24	0,28	0,32	0,36	0,4	
	0,5	0	0,05	0,10	0,15	0,20	0,25	0,30	0,35	0,40	0,45	0,5	
	0,6	0	0,06	0,12	0,18	0,24	0,30	0,36	0,42	0,48	0,54	0,6	
	0,7	0	0,07	0,14	0,21	0,28	0,35	0,42	0,49	0,56	0,63	0,7	
	0,8	0	0,08	0,16	0,24	0,32	0,40	0,48	0,56	0,64	0,72	0,8	
	0,9	0	0,09	0,18	0,27	0,36	0,45	0,54	0,63	0,72	0,81	0,9	
	1	0	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1	

Tabelul nr. 5: Valoarea riscurilor în funcție de nivelul amenințărilor și cel al vulnerabilităților

În figura nr. 7, la fiecare etapă, pe ieșirea P începe câte o buclă de feed-back, care se închide înapoi la existența

⁴⁸ Gheorghe Ilie, Risc și securitate, vol. 1, Editura UTI Press, București, 2015, pp. 51-70; 82-88; 170-185 și 197-216.

amenințării. Dacă la vulnerabilitate nu poate fi decât o singură buclă, în continuare, de exemplu, de la Risc bucla se poate închide la vulnerabilitate sau la amenințări. De fiecare dată când se mai adaugă o etapă mai apare încă o buclă în plus, astfel încât la etapa „Acțiune (atac)” apar un număr de șapte bucle de feed-back.

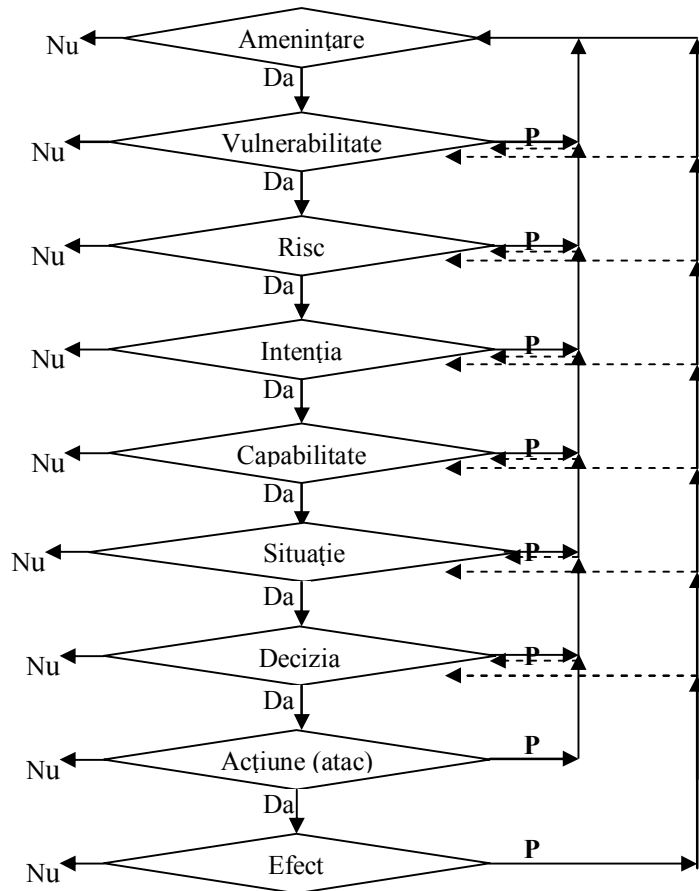

Figura nr. 7: Algoritmul procesului acțiunii conflictelor atipice
Notă: P - posibil(itatea) (există).

Din figura nr. 7 rezultă următoarele etape ale procesului acțiunii conflictelor atipice: existența amenințărilor; existența vulnerabilităților; existența riscurilor; existența intenției; existența capacității; situația favorizantă; luarea deciziei de acțiune; producerea atacului; efectul (consecința). Pe lângă aceste etape, mai există și posibilitatea repetării ciclice a unor etape așa cum rezultă din figura menționată.

Dacă algoritmul din figura nr. 7 îl prezentăm simbolic printr-un dreptunghi, atunci procesul tuturor acțiunilor conflictelor atipice se poate sistematiza în câteva tipare, de exemplu, în paralel, în serie și o mulțime de combinații:

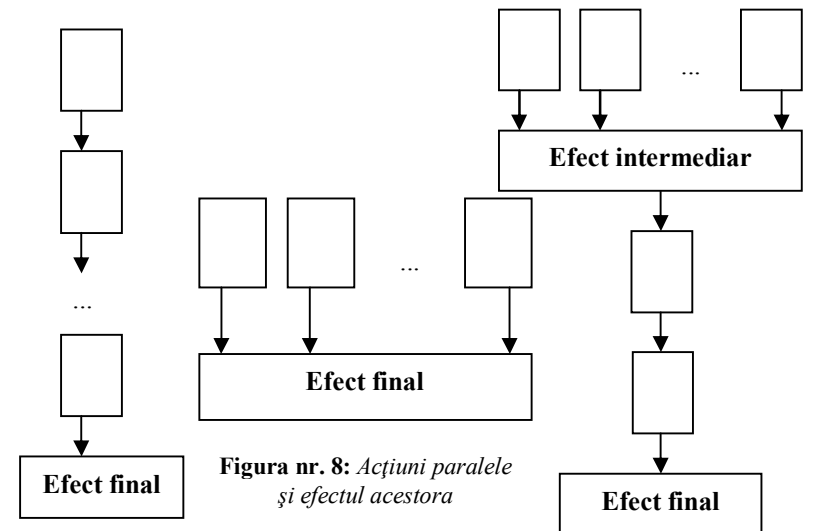

Figura nr. 9: Acțiuni în serie și efectul lor

Figura nr. 8: Acțiuni paralele și efectul acestora

Figura nr. 10: Acțiuni paralele și în serie

Din figura nr. 9 rezultă că acțiunile se desfășoară succesiv (în cascadă). În schimb, în figura nr. 8, acțiunile sunt simultane. În figura nr. 10 sunt reprezentate acțiuni în paralel, care au un efect intermediar, urmate de unele acțiuni în serie.

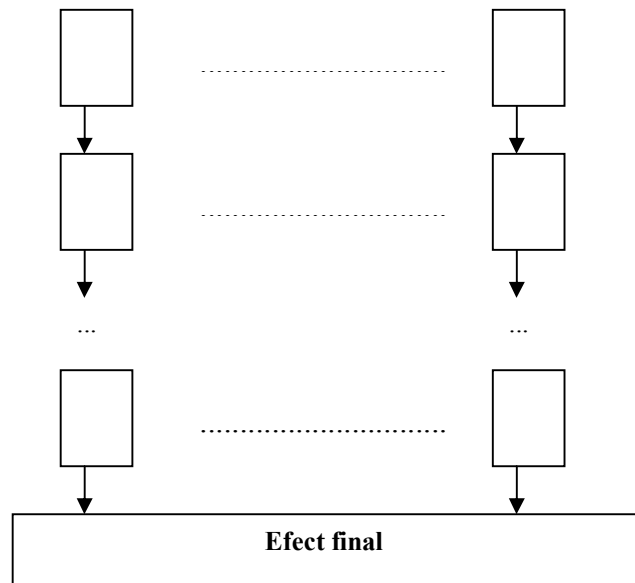

Figura nr. 11: Acțiuni combinate
(o mulțime de acțiuni în serie se desfășoară simultan)

Evident că numărul de combinații nu se oprește la figura nr. 11, ci poate continua deoarece depinde de acțiunile concrete și imprevizibile ale inamicului/adversarului/agresorului.

În figurile nr. 8 și nr. 9 sunt reprezentate grafic doar efectele finale însă, în realitate, după fiecare acțiune se produce și un efect (așa cum rezultă din figura nr. 7). Rezultă că și în celelalte figuri (nr. 10 și nr. 11) există efecte care nu au mai fost reprezentate după fiecare dreptunghi. În plus, în figura nr. 10 mai apare un efect intermediar ca urmare a însumării tuturor efectelor rezultate din acțiunile desfășurate simultan (în paralel).

În conflictele și războaiele moderne nu se mai distruge complet inamicul ca în trecut, uneori nu se mai urmărește cucerirea de teritorii sau epuizarea resurselor adversarului. În schimb, se acționează pentru a crea efecte prin care să se afecteze capacitatea de reacție a inamicului/adversarului (prin aplicarea unor instrumente ale puterii naționale), iar prin cumularea efectelor se îmbină obiectivele strategice (și operaționale) cu cele tactice. În războiul de astăzi operează nu numai actori statali, ci și cei non-statali în rețelele complexe și flexibile, în sisteme tradiționale. Împotriva acestor rețele sunt necesare acțiuni complexe și întrunite, inter-instituționale și multinaționale în scopul respingerii amenințărilor și pericolelor; este nevoie de unitate de efort pentru ca operațiile întrunite să se desfășoare cu succes.⁴⁹

Efectele specifice acțiunilor militare sunt de două feluri: efecte de proces și cele conceptuale. Cei care conduc războiul și operațiile întrunite au nevoie de cuantificarea efectelor în operații (conflict) pentru a planifica operații. Efectele se pot cuantifica prin evaluare pe dimensiunea măsurii eficienței sau pe cea a măsurii performanței. De asemenea, efectele mai pot fi cuantificate și prin analiză (a efectelor în operații bazate pe obiective sau pe efecte)⁵⁰.

În epoca lui Sun Tzu, printre acțiunile războaielor erau și blocate, asedii, acțiuni de înșelare, de subversiune, dar și altele care nu țineau de confruntarea armată, ci evitau această confruntare directă. Așadar, atât atunci, cât și acum, succesul într-un conflict armat se poate evalua din punct de vedere al rezultatelor obținute și nu al distrugerilor, deoarece distrugerea inamicului/adversarului reprezintă doar o soluție (o ultimă posibilitate) a unei finalități strategice și nu un scop în sine⁵¹.

⁴⁹ Eugen BĂDĂLAN, Mircea SAVU, Vasile BOGDAN, *Cuantificarea efectelor în operații*, Editura BREN, București, 2011, pp. 7-8.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 8.

⁵¹ *Ibidem*, p. 11.

În orice conflict, practicile bazate pe efecte au un impact puternic la nivelele strategic și operațional, căci pe baza analizei efectelor se pot optimiza activitățile militare pe trei domenii: angajarea optimă a capabilităților; simplificarea acțională; sinergia acțiunilor militare și nonmilitare. Prin specularea efectelor, se obțin finalități scontate în mod integrat, coordonat și sincronizat. Evaluarea, monitorizarea și analiza efectelor (atât celor produse de inamic/adversar, cât și a celor provocate de acțiunile proprii) sunt în responsabilitatea comandamentelor strategice și operaționale, dar și a decidenților politici.⁵² Pentru a transpune în realitate succesiunea efectelor dorite, este necesară cooperarea și armonizarea continuă între structurile comandamentelor de toate categoriile și nivelele.

În concluzie, succesul într-un conflict armat se poate comensura prin evaluarea și analiza finalităților obținute, iar evaluarea, analiza, măsurarea și comensurarea efectelor obținute sunt esențiale în desfășurarea operației sau conflictului (războiului). În acțiunile militare și nonmilitare este nevoie de multă eficiență pentru a ajunge la finalitatea scontată, iar procesul de analiză trebuie să se desfășoare atent și constructiv pentru a evalua realist eficiența tuturor acțiunilor. Trebuie, deci, comensurat precis nivelul de realizare a finalității fiecărei operații și bineînțeles a conflictului (războiului).

Planificarea operației se poate face pe baza unor obiective distincte sau pe baza concentrării pe rezultate (pe efecte).

Cuantificarea înseamnă estimarea valorilor unei mărimi fizice sau impunerea unor condiții pentru o mărime fizică astfel încât aceasta să ia valori discontinue (discrete).

Obiectivul reprezintă scopul sau ținta unei acțiuni, iar efectul este fenomenul care rezultă dintr-o cauză anume, adică urmarea sau consecința acțiunii. Și în antichitate se urmărea

⁵² *Idem.*

combinarea acțiunilor (formelor de putere) care să-l oblige pe adversar să renunțe la scopurile sale. Sun Tzu era de părere că forța trebuia utilizată în ultimă instanță (ca ultimă alternativă) pentru că inamicul se putea înfrânge și fără luptă. Și Carl von Clausewitz a recunoscut necesitatea „folosirii tuturor elementelor puterii” (nu numai forța armată)⁵³ în scopul obținerii rezultatelor planificate. El considera că aliații inamicului trebuiau dezbrinați și atunci se măreau șansele de victorie fără a fi necesară înfrângerea armatei adversarului, mai ales dacă se atrăgeau noi aliați de partea forțelor proprii.

Astăzi, prin operațiile bazate pe efecte, unii autori⁵⁴ înțeleg „seturi de acțiuni coordonate, direcționate în scopul modelării/transformării într-un mod favorabil a comportamentului prietenilor, inamicilor și neutrilor pe timp de pace, în situații de criză și la război și atingerii unei stări de finalitate”. Prin sintagma seturi de acțiuni se înțeleg atât acțiuni militare, cât și nonmilitare. Deci acțiunile pot fi distructive și non-distructive, care încep pe timp de pace și se continuă pe timp de criză și apoi de conflict (război).

Acest set de acțiuni trebuie bine coordonate (global) și desfășurate în mai multe domenii (politic, economic, diplomatic, militar etc.), prin folosirea forțelor speciale, a propagandei, atacurilor cibernetice și a presiunilor diplomatice pentru a urmări atât comportamentul adversarului, aliaților (partenerilor), dar și al neutrilor. Starea de finalitate presupune modelarea/transformarea comportamentului tuturor acestora în termeni politici, economici, diplomatici, sociali, culturali și militari.⁵⁵

De exemplu, în operația Desert Storm, prin lovituri aeriene, au fost lovite obiective de pe întreaga adâncime a teatrului de operații timp de trei zile, iar în operația Iraqi

⁵³ *Ibidem*, p. 15.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 16.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 17.

Freedom au fost mituiți unii comandanți irakieni cu mari sume de dolari, ceea ce a redus capacitatea de luptă a unor mari unități de elită, realizând îndeplinirea misiunii sau cu pierderi minime.⁵⁶ Acestea au fost efecte strict militare, dar există și efecte de proces (efect simplu, complex, cumulativ, în cascadă, efecte fizice și comportamentale)⁵⁷. În ceea ce privește efectele conceptuale, facem câteva precizări: efectele istorice și comportamentale din cauza coerciției psihice ori fizice sunt greu de estimat și evaluat și, de aceea, în trecut operațiile militare s-au focalizat pe efectele fizice, care erau mai lesne de cuantificat. În efectele comportamentale este dificilă stabilirea exactă a relației cauză-efect, a efectului etc. În consecință, conexiunea acțiune-rezultate-cauze necesită o abordare prin prisma probabilităților (nu a efectelor)⁵⁸.

Evaluarea efectelor se face în mai multe cicluri sau procese de evaluare (prin obiective distincte). În operația Iraqi Freedom, în virtutea metodologiei de planificare, planul a conținut opt obiective care au condus la realizarea unor finalități (figura nr. 12).

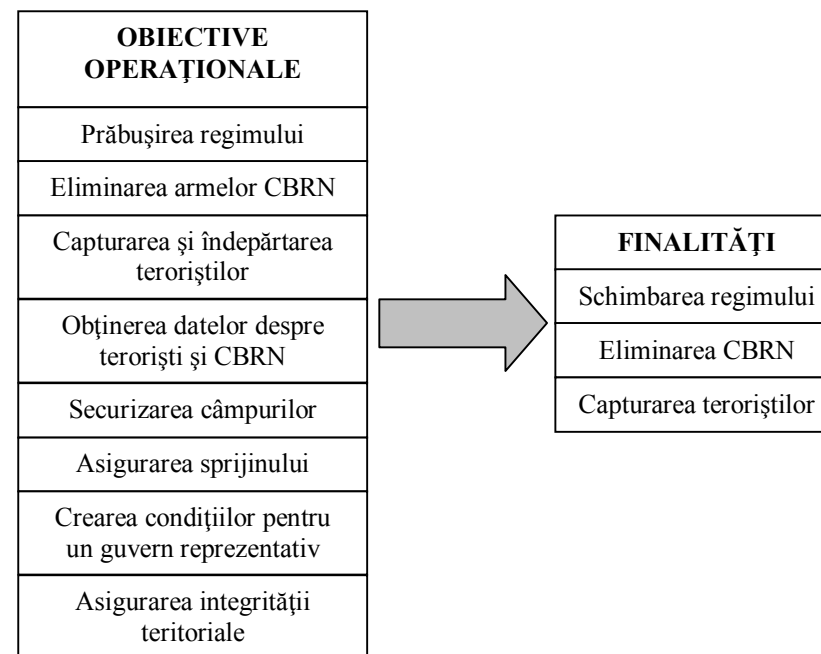

Figura nr. 12: Structurarea obiectivelor în Operația Iraqi Freedom

Strategia s-a bazat pe însumarea elementelor puterii naționale ale SUA (politică, militară, economică, diplomatică etc.), focalizate pe distrugerea sau anihilarea tuturor elementelor potențialului (capacității) irakian(ene).

Dacă s-ar fi ales numai una sau două componente ale puterii naționale (ale SUA), s-ar fi redus drastic succesul (sinergia) sau rezultatul însumării efectelor în timpul operației din Irak, ceea ce ar fi dat posibilitatea inamicului (Irakului) să riposteze mai puternic (figura nr. 13).

⁵⁶ Ibidem, pp. 17-18.

⁵⁷ Ibidem, pp. 18-28.

⁵⁸ Ibidem, pp. 29-30.

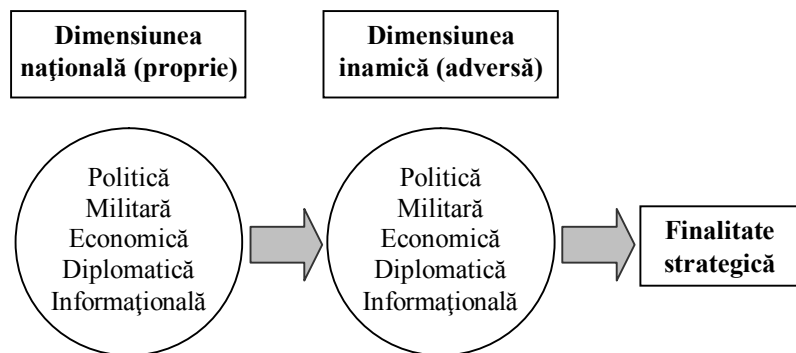

Figura nr. 13: Însurarea elementelor puterii naționale în operații

Măsura eficienței acțiunii reprezintă un criteriu de evaluare a modificării comportamentului sistemului ori a capabilităților acțiunilor desfășurate⁵⁹, mai precis „un indicator al stării sistemului”⁶⁰. Ea este elaborată pe timpul fundamentării obiectivului politic (strategic), obiectivelor militare (și nonmilitare) și efectelor și trebuie să asigure că „parametrul evaluat este cuantificabil cu exactitate”⁶¹.

Setul de măsuri pentru evaluarea eficienței conține elemente minime de definire și structurare (descrierea unui element de sistem, unei relații de interes) și a modului în care elementul poate influența modificările (inclusiv îmbunătățirile planificate), măsura în care efectul e măsurabil și măsura privind specificul posibil (se măsoară numai ceea ce trebuie cuantificat).

⁵⁹ *Development of NATO's Effects/Based Approach to Operations: Bi-Sc Discussion Note*, Annex A.

⁶⁰ Eugen BĂDĂLAN, Mircea SAVU, Vasile BOGDAN, *op.cit.*, p. 90.

⁶¹ *Ibidem*, p. 90.

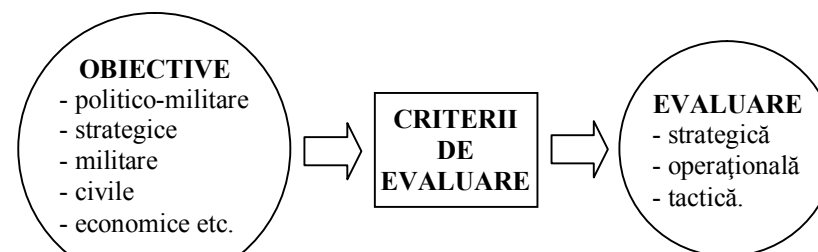

Figura nr. 14: Măsura eficienței

Condiții pentru setul de măsuri destinat evaluării eficienței: să fie cuantificabil, adică fie cantitativ (ca număr, procent etc.), fie calitativ (atitudini, percepții etc.), să evite subiectivismul, să cuprindă clasificarea în privința unui anumit efect în funcție de importanța sa pentru evaluare. Măsura eficienței comensurează eficiența efortului (resurse utilizate), asigurând modalitatea pentru măsurarea rezultatelor. Fiecare curs de măsură a eficienței include un punct de referință.

Măsura performanței poate fi definită ca fiind un criteriu de evaluare a acțiunilor proprii. Fiecare măsură de evaluare a performanței cuprinde următorul set de condiții: sprijinirea mai multor acțiuni; descrierea elementelor ori relațiilor sistemului pentru a determina dacă au fost îndeplinite acțiunile alocate; punctul de plecare al schimbării, la elementele sistemului, poate fi modificat pe timpul operației.

Sunt mai multe metode pentru prezentarea performanței. Astfel, măsura poate fi situată: 1) deasupra punctului de pornire (succes); 2) între succes și insucces; 3) sub punctul de pornire (insucces), ceea ce se poate transforma în note sau calificative (FOARTE BINE, SATISFĂCĂTOR și NESATISFĂCĂTOR), sau mai simplu în SUCCES sau INSUCCES.

Măsura acțiunilor psihologice și a celorlalte acțiuni ale adversarului este dată de:

- cât la % din etnicii respectivi au fost influențați pentru separatism;
 - cât la % nu au fost influențați pentru separatism;
- sau
- câți (nr.) au fost influențați;
 - câți (nr.) s-au înarmat;
- sau
- cât la % din teritoriul țării va fi ocupat de separatiști;
- sau
- câți km² din teritoriul țării va fi ocupat de separatiști;
- sau
- din câte părți vom fi atacați? = 1, 2 sau 3 (cercetare istorică)
- sau
- câte obiective economice sunt (vor fi) ale inamicului/adversarului
- sau
- cât la % din obiectivele economice sunt (vor fi) ale inamicului/adversarului
- sau
- câte bănci sunt (vor fi) ale inamicului/adversarului
- sau
- cât la % din bănci sunt (vor fi) ale inamicului/adversarului
- sau
- câți miniștri (senatori, deputați etc.) sau demnitari fac politica inamicului/ adversarului
- sau
- câte state din UE sunt de partea inamicului/adversarului și care sunt acestea.

În toate operațiile aferente conflictelor atipice, în special cele hibride, sunt implicate și organizațiile civile (organizațiile internaționale, regionale și guvernamentale - ONU, OSCE, UE,

Crucea Roșie, Semiluna Roșie -, precum și organizațiile non-guvernamentale).

În metodologia cuantificării efectelor prin analiză se pornește de la conexiunea acțiunilor militare cu cele nonmilitare, deoarece toate acțiunile contribuie la realizarea scopurilor politico-militare (figura nr. 15).

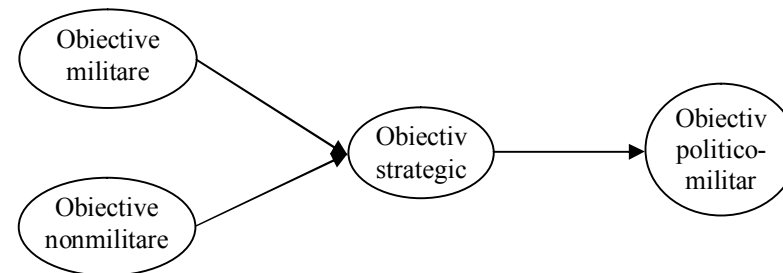

Figura nr. 15: Conexiunea acțiunilor militare cu cele non-militare pentru realizarea obiectivelor politico-militare

Scopul fiecărei misiuni înseamnă îndeplinirea efectului urmărit (planificat) și explică motivul pentru care trebuie realizată misiunea. Efectul (rezultatul) diferă de scopul misiunii și descrie condiția de succes (figura nr. 16).

ELEMENTE	CONȚINUT
misiunea	definirea acțiunii
scopul	de ce?
metoda	cine execută
efectul	cum execută

Figura nr. 16: Elementele (și conținutul) unei operații

Prin operația pe obiective se pune în aplicare ecuația:

$$\text{Sarcina/misiunea} + \text{scop} + \text{metode} + \text{alți factori} = \text{efectul dorit (finalitate)}^{62}$$

În continuare, prezentăm alte scheme explicative, de interes pentru problematica abordată în studiul nostru:

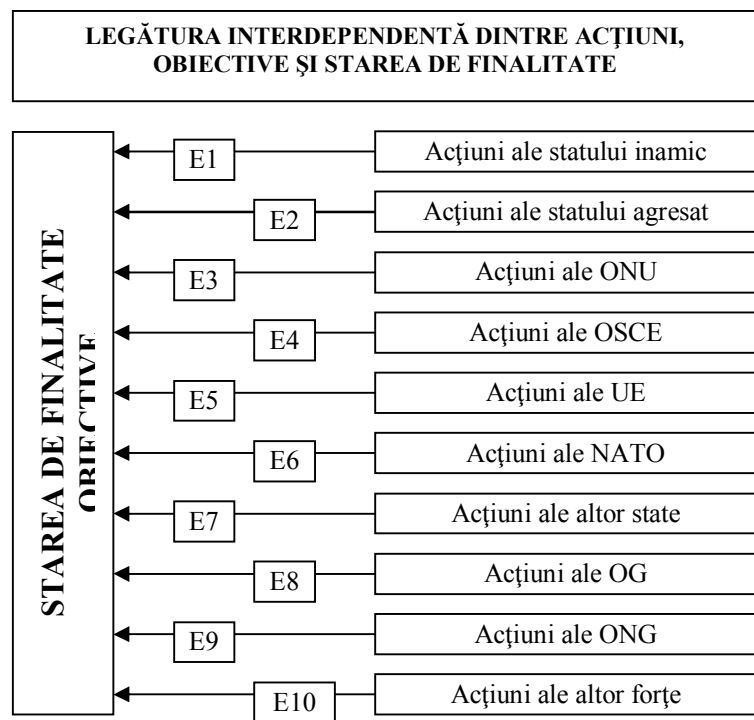

Figura nr. 17: Acțiunile și efectele care produc starea de finalitate

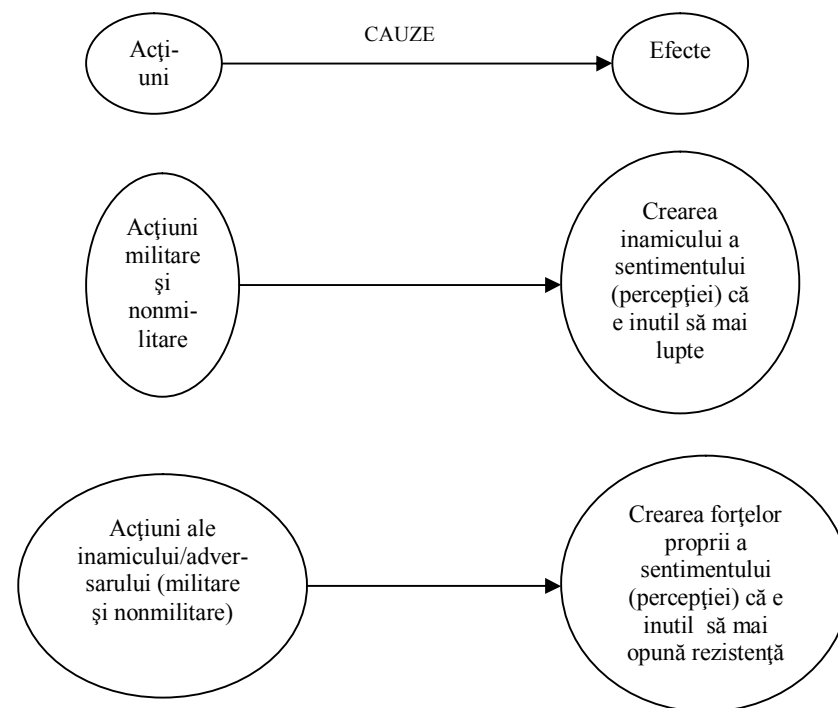

Figura nr. 18: Acțiuni (proprii sau ale inamicului/adversarului) și crearea de efecte

⁶² Eugen BĂDĂLAN, Mircea SAVU, Vasile BOGDAN, *op. cit.*, p. 106.

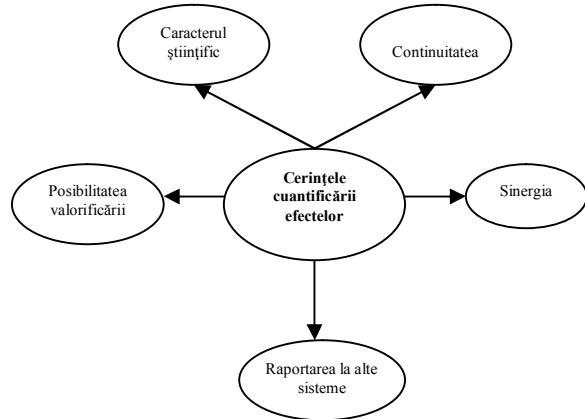

Figura nr. 19: Cerințele cuantificării efectelor

Pentru cuantificarea efectelor (letale și nonletale), acestea se monitorizează din punct de vedere militar, dar și nonmilitar.

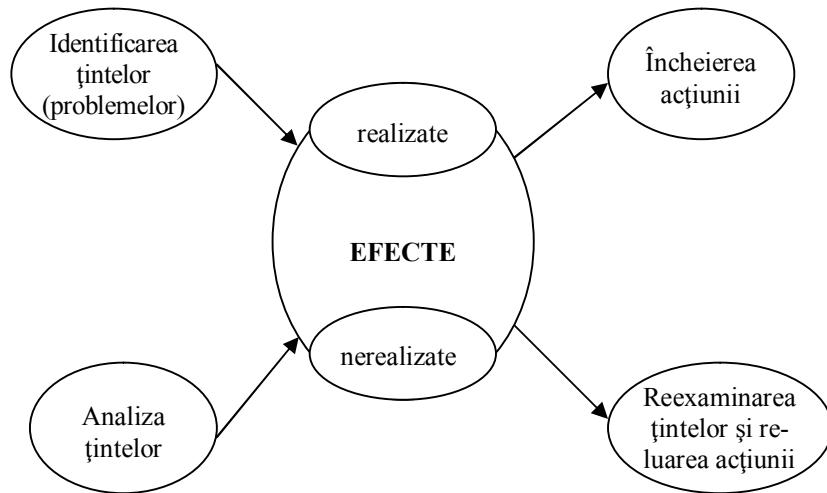

Figura nr. 20: Cuantificarea lovirii țintelor⁶³

⁶³ Figură adaptată după Eugen BĂDĂLAN, Mircea SAVU, Vasile BOGDAN, *op. cit.*, p. 62.

Identificarea țintelor se face prin efortul mai multor experți în domeniile politic, juridic, geospațial, afaceri publice, PSYOPS, INFO OPS etc.

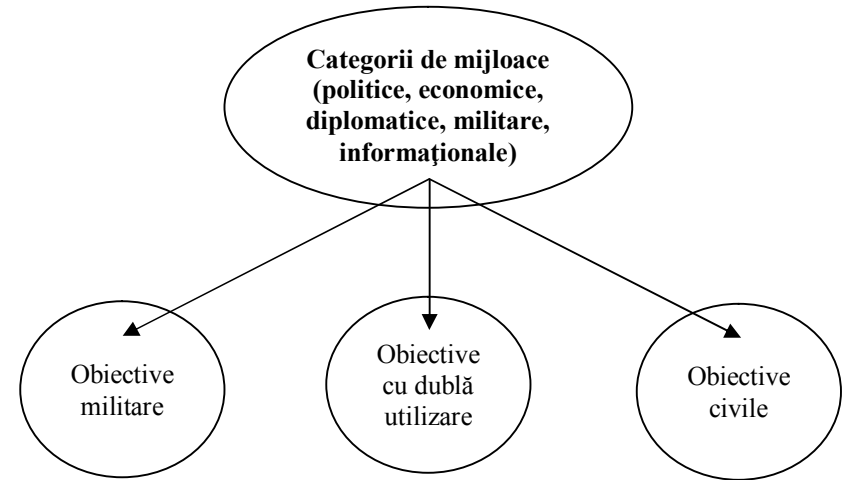

Figura nr. 21. Categoriile de ținte

O parte din țintele atacurilor militare vor fi obiectivele militare (unitățile și marile unități, avioanele de vânătoare, avioanele de bombardament, submarinele, depozitele de muniții etc.). Exemple de obiective cu dublă utilizare: podurile, sistemele electrice, combustibilii, nodurile de comunicații etc.

În urma măsurării dimensiunilor culturii naționale⁶⁴ pentru SUA și Rusia s-au obținut următoarele scoruri:

⁶⁴ Cătălin DINU, „Dialogul intercultural dintre SUA și Rusia în contextul conflictului din Ucraina”, *Revista de Științe Militare* nr. 2(39)/2015, p. 116.

Nr. crt.	Indicatori	Măsura (%)	
		Rusia	SUA
1.	Distanța față de putere	93	40
2.	Individualism/Colectivism	39	91
3.	Masculinitate/feminitate	36	62
4.	Evitarea incertitudinii	95	46
5.	Gândirea pe termen lung/scurt	81	26
6.	Indulgență/reținere	20	68

Tabelul nr. 6: Indicatori ai culturii naționale

Există două medii paralele în care trăim: mediul social (viața reală) și mediul digital (realitatea virtuală). Spațiul cibernetic se poate aborda în trei feluri: spațiul cibernetic gibsonian, realitatea virtuală și ciberspațiul barlovian.⁶⁵ Spațiul cibernetic are 5 caracteristici de bază: 1) existența unei platforme hardware și software flexibile și deschise; 2) existența a 4 niveluri componente (infrastructura fizică, nivelul logic, nivelul informațional și nivelul uman); 3) dependența de acțiunea și interacțiunea umană; 4) evoluția pe baza modelelor comportamentale umane; 5) existența unui grad ridicat de securitate.

Securitatea cibernetică este starea de normalitate din mediul de rețea ca efect al aplicării măsurilor tehnice de protecție și unor politici de securitate proactive care asigură confidențialitatea, disponibilitatea, integritatea și autenticitatea datelor și informațiilor din mediu și accesul continuu și sigur la serviciile rețelei.⁶⁶

În prezent, un virus ori o secvență distructivă de cod poate avea efecte devastatoare pentru zeci de milioane de persoane⁶⁷, iar soluțiile de securitate (de protecție) au costuri

⁶⁵ Gheorghe BOARU, Benedictos IORGA, „Cultura de securitate-prima linie a apărării cibernetice”, *Revista de Științe Militare*, nr. 2(39)/2015, p. 132.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 134.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 136.

mari și foarte mari. Singura posibilitate de apărare împotriva atacurilor cibernetice este schimbarea mentalității actuale a utilizatorilor asupra culturii de securitate cibernetică.⁶⁸

În SUA, se aprecia că 100 de teroriști (atentatori) activi la aproximativ 250 milioane de cetățeni ar depăși capacitatea de ripostă a poliției și serviciilor secrete.⁶⁹ Rezultă că pentru țara noastră dacă 10 teroriști ar acționa pe cont propriu în acțiuni sinucigașe în 10 locuri diferite, simultan, ar depăși capacitatea de ripostă a poliției și serviciilor secrete naționale.

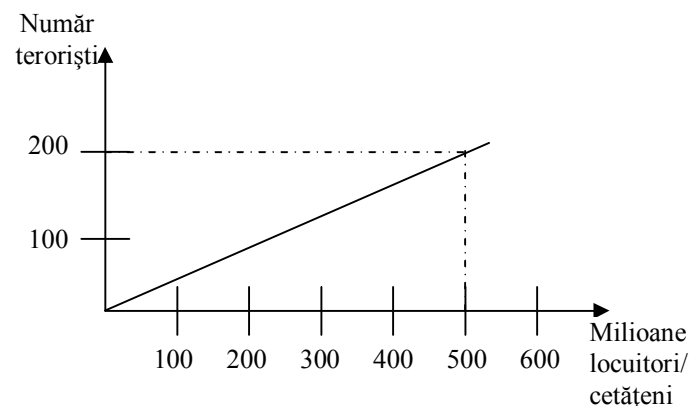

Figura nr. 22: Estimarea capacității de apărare contrateroristă la nivel național în funcție de numărul de locuitori/cetățeni

Prin similitudine, graficul din figura nr. 22 se poate modifica și adapta la acțiunile conflictelor atipice, în care numărul de teroriști se înlocuiește cu numărul de „omuleți verzi” (de genul celor utilizați în războiul hibrid din Ucraina) sau de mercenari care pot să apară instantaneu, simultan, într-o mulțime de locuri dispersate pe suprafețe relativ mari.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 141.

⁶⁹ V. ORDEANU, G. DUMITRESCU, D. POPESCU, „Vulnerabilități, amenințări și riscuri teroriste”, *Revista de Științe Militare*, nr. 4/2014, p. 89.

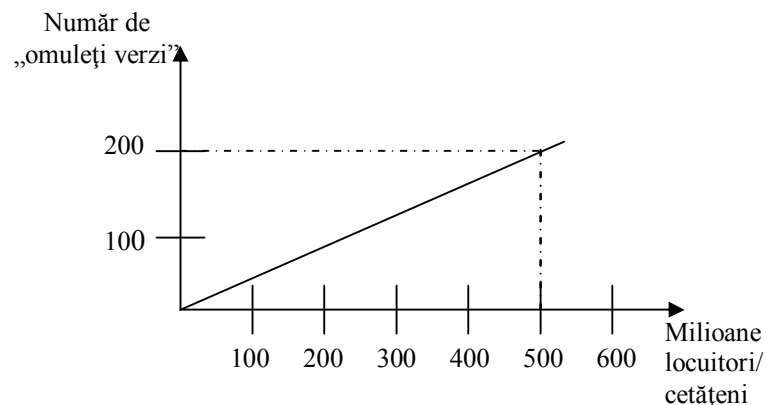

Figura nr. 23: *Estimarea capacității de ripostă împotriva „omuleților verzi” în funcție de numărul de locuitori/cetățeni*

Așadar, fără pretenția de a oferi o metodologie completă de a investiga a conflictelor atipice, abordarea de față prezintă o serie de elemente de la care poate fi inițiată o analiză de conflict. Scopul său este de a sprijini o mai bună înțelegere a caracteristicilor conflictelor contemporane și de a oferi indicii pentru identificarea celor viitoare, astfel încât să poată fi realizată adaptarea rapidă a metodelor, tacticilor, tehnicilor și procedurilor de operare ale armatei la amenințarea ieșită din tiparele de până acum ale unui actor statal sau non-statal.

CONCLUZII

Caracterul conflictului va urma o tendință de evoluție continuă: tehnologia oferă noi căi și mijloace, lumea tot mai globalizată prezintă amenințări și provocări inedite, iar desfășurarea conflictelor este influențată direct de normele internaționale și sociale. Cu toate acestea, natura conflictului va rămâne neschimbată, constituind o activitate umană unică și impredictibilă, cu determinări politice, economice, culturale și civilizaționale, sociale, tehnologice, precum și militare.

Conflictul poate fi un agent al politicii, dar, odată declanșat, poate modela politica. Viitoarele forme ale conflictualității de natură militară vor constitui manifestări violente ale conflictelor din interiorul sistemelor sociale, în special în sfera politică, economică și socială. Principala caracteristică a acestora este interdependența, în sensul că ele sunt tot mai mult condiționate de relațiile existente în interiorul sferelor amintite.

Spre deosebire de natura conflictului, fizionomia conflictelor este în permanentă schimbare, factorii care o caracterizează incluzând noi situații de insecuritate politico-economică și strategică, o altă concepție și o mai mare intensitate, o altă percepție și reprezentare a adversarului în spații operaționale de desfășurare a conflictelor, dar și de lărgirea gamei de manifestare a acțiunii militare, fiind fundamental dependentă de mediul operațional strategic.

Mediul operațional strategic al viitorului este preconizat a fi caracterizat de o dinamică extremă, indusă de factori interni și, mai ales, externi. El va fi disputat în sensul obținerii inițiativei și exercitării controlului asupra spațiilor și domeniilor de interes, având componente opozabile, forțele participante fiind preponderent întrunite, interconectate în plan tehnologic, acțional și conceptual.

În conflictele viitorului, adversarii vor induce diverse provocări la adresa abilității și capacității operaționale a forțelor adversarului de a-și îndeplini obiectivele, concretizate în amenințări hibride (care combină amenințări convenționale, neregulate și asimetrice), simultan, în timp și spațiu.

Globalizarea crește probabilitatea de conflict cu implicarea actorilor non-statali și a statelor eșuate. Conflictul inter-statal nu va dispărea, dar caracterul său este deja în schimbare. Tactici asimetrice, cum ar fi cele ce aparțin domeniilor economic sau cibernetic și acțiuni proxy, în locul unei confruntări militare directe, vor juca un rol tot mai mare pentru a surclasa avantajele militare oferite de capacitățile militare convenționale. Ca rezultat, diferențele dintre conflictul inter-statal și conflictele neregulate se vor reduce semnificativ.

Gama de amenințări se va extinde, de la ADM la cele aparținând spațiului cibernetic sau rezultat al dezvoltării unor sisteme novatoare de arme și permanentizării unor amenințări neregulate, acțiuni asimetrice sau teroriste. Se va urmări, de asemenea, promovarea unei asimetrie statale, ce va rezulta din utilizarea combinată a unor capacități de război cibernetic, programe și sisteme anti-satelit sau antirachetă, potențate de amenințarea nucleară. Incidența violenței intra-statale, cu actori statali, state proxy/terți sau actori non-statali va rămâne o temă continuă de analiză.

Pentru a-și atinge scopurile, adversarii dintr-un conflict (actori statali, state proxy/terți sau actori non-statali) vor desfășura activități care să aibă ca rezultat o percepție cât mai redusă și indistinctă a acțiunii lor în mediul de confruntare, conflictul urmărind continuu influențarea participanților (și mai ales a populației), activitate ce va fi coordonată de o manieră centralizată și executată local sau descentralizat.

Menținerea sprijinului opiniei publice va fi esențială în asigurarea succesului operațiilor militare, condițiile minime de îndeplinit în acest sens fiind legitimitatea acțiunilor și

asigurarea protecției forțelor. Între obiectivele vizate de adversari se vor regăsi atât liniile electronice de comunicații, cât și liniile de comunicații fizice.

Creșterea și proliferarea sistemelor de comunicații și celor de înaltă tehnologie va crește capacitatea adversarilor de a influența nu numai forțele dislocate în teatrele de operații, dar și societatea în ansamblul său. Prin urmare, operațiile informaționale vor contribui decisiv la obținerea succesului atât în operație, cât și la asigurarea sprijinului opiniei publice pentru acțiunile în care forțele armate sunt angajate.

Conflictele atipice ale viitorului ar putea implica o serie de participanți trans-naționali, de stat, de grup și la nivel individual, care se vor concentra și vor opera atât la nivel global, cât și la nivel regional sau local. În unele conflicte, este probabil să constatăm, concomitent, violență inter-comunitară, terorism, insurgență, criminalitate generalizată și dezordine publică pe scară largă.

Tacticile, tehnicile, procedurile, precum și tehnologiile vor continua să convergeze, pe măsură ce adversarii se adaptează rapid pentru a beneficia de avantaj și influență, inclusiv prin mijloace economice, financiare, juridice sau diplomatice.

Adversarii, manifestând un pregnant caracter adaptiv al acțiunilor lor, vor încerca să manipuleze reciproc mass-media și sistemele politice spre obținerea de avantaje, în special în plan strategic, ajustându-și permanent tacticile, tehnicile și procedurile. Ei vor încerca, de asemenea, să se disperseze într-un câmp de luptă ce în ce mai complex, inclusiv în rândul populației, unde se vor concentra eforturile pentru a domina mediul operațional. „Terenul uman”, cu trăsăturile sale distinctive asociate – lingvistice, ideologice, tribale, sectare și etnice –, va rămâne extrem de complex.

Conflictul va rămâne, ca și până acum, un spațiu al fricțiunii și incertitudinii, fiind un mozaic de adversari,

amenințări și răspunsuri la acestea. Angajarea într-un potențial conflict va schimba fundamental modul de întrebuințare și paradigmele acționale, conceptuale sau de altă natură, în baza cărora forțele armate se pregătesc în prezent, și care nu pot fi controlate deplin sau cel puțin anticipate. Aplicarea principiilor adaptabilității și flexibilității reprezintă căi de menținere a capacității operaționale a forțelor.

În cadrul războaielor și conflictelor atipice, simultaneitatea acțiunilor cu caracter militar și nonmilitar, combinația mijloacelor convenționale și neconvenționale, exploatarea eficientă a domeniului cognitiv și moralului vor constitui direcții de acțiune și linii de efort pentru toate categoriile de beligeranți. Nu în cele din urmă, operațiile militare desfășurate în spațiul Orientului Mijlociu, Afganistan sau Africa, au demonstrat dominanța luptei în și pentru localități, utilizarea de armament modern și a operațiilor informaționale extinse.

Acțiunea militară va fi supusă procesului de comprimare a nivelurilor acțiunii militare cu efect direct în accelerarea tempo-ului în conducerea războiului – suprapunerea și simultaneitatea acțiunii strategice, operative și tactice.

În gama acțiunilor neconvenționale se va urmări exploatarea opozițiilor de ordin cultural și etnico-religios, dar și în plan economic, precum și confruntările militare indirecte, prin terți, manifestare a războaielor proxy.

Spațiul informațional va fi dominat de operații informaționale agresive desfășurate de beligeranți cu influențarea publicului larg prin intermediul mass-media și media sociale, având ca obiectiv pierderea încrederii în liderii politico-militari și în forțele armate.

În ceea ce privește organismul militar și capabilitatea acestuia de a face față conflictelor atipice (inclusiv unui război hibrid), apreciem că aceasta trebuie să fie „O CAPABILITATE” și nu „CAPABILITATEA” principală a

Armatei României, iar comandanții și liderii trebuie să fie instruiți și educați în exercitarea inițiativei și desfășurarea descentralizată a misiunilor în condiții complexe de incertitudine și ambiguitate, deziderat central al eficacității în condițiile războaielor atipice.

Ajustarea rapidă a metodelor, tacticilor, tehnicilor și procedurilor de operare ale unei armate la acțiunile adversarului se constituie într-o condiție a eficienței acestora, în concordanță cu circumstanțele predominante ce definesc caracterul real al acțiunilor. Aceasta reprezintă un argument suficient și convingător pentru înțelegerea caracteristicilor conflictelor moderne, esența în acest demers fiind dată de studiul naturii conflictelor viitoare.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

F.A., *Rule of Law in Armed Conflicts Project (RULAC)*, URL: <http://www.geneva-academy.ch/RULAC/qualification>.

ANTON, Stan; IORDACHE, Gheorghe, *Considerații de ordin general asupra acțiunilor militare desfășurate în mediul de securitate actual*, Buletinul Universității Naționale de Apărare nr. 1/2007.

BĂDĂLAN, Eugen; SAVU, Mircea; BOGDAN, Vasile, *Cuantificarea efectelor în operații*, Editura BREN, București, 2011.

BOARU, Gheorghe; IORGA, Benedictos, „Cultura de securitate-prima linie a apărării cibernetice”, *Revista de Științe Militare*, nr. 2(39)/2015.

BUȚA, Viorel; VASILE, Valentin, „Considerații cu privire la perspectiva NATO asupra războiului hibrid”, *Revista de Științe Militare*, nr. 1/2015.

DINU, Cătălin, „Dialogul intercultural dintre SUA și Rusia în contextul conflictului din Ucraina”, *Revista de Științe Militare* nr. 2(39)/2015.

DOUMA, Pyt S., *The Origins of Contemporary Conflict. A Comparison of Violence in Three World Regions*, Netherlands Institute of International Relations Clingendael.

FRUNZETI, Teodor, „Convențional și neconvențional în acțiunile militare”, în *Impact Strategic* nr. 2/2012.

FRUNZETI, Teodor; ZODIAN, Vladimir (coord.), *Lumea 2005. Enciclopedie politică și militară (studii strategice și de securitate)*, Ed. CTEA, București, 2005.

ILIE Ghe., *Risc și securitate – articole, comunicări și prelegeri – vol. I*, Editura UTI Press, București, 2015.

IVANCIK Radoslav, NECAS Pavel, *Theoretical and methodological views of definition of conflicts, Security and defence quarterly*, Warsaw, 2013.

MĂGUREANU, Virgil, *Studii de sociologie politică*, Editura Albatros, București, 1997.

MUREȘAN, Mircea, *Viitorul conflictelor armate – Curs de teoria artei militare*, Editura UNAp, București, 2005.

ORDEANU V., DUMITRESCU G., POPESCU D., „Vulnerabilități, amenințări și riscuri teroriste”, *Revista de Științe Militare*, nr. 4/2014.

PRZYBELSKI, Tom R., *Hybrid War: The Gap in the Range of Military Operations*, US Naval War College, 2011.

SITEANU, Eugen; ANDRONIC, Benoni, „Războiul hibrid”, în *Univers Strategic* nr. 2/2015.

STÂNCILĂ, Lucian, *Legile și principiile luptei armate moderne*, Editura AISM, București 2000.

STÂNCILĂ, Lucian; POPESCU, Constantin, *Opinii privind tendințele și perspectivele confruntărilor armate modern*, Editura AISM, București, 2002.

TRAYNOR Ian, “Ukraine crisis: NATO plans east European bases to counter Russia. NATO chief announces move in response to Ukraine crisis and says alliance is dealing with a new Russian military approach”, *The Guardian*, Wednesday, August 27, 2014.

WILLIAMSON, Steven C., *From Fourth Generation Warfare to Hybrid War*, US Army War College, Carlisle Barracks, 2009.

ZAMFIR, Cătălin; VLĂSCEANU, Lazăr (coord.), *Dicționar de sociologie*, Editura Babel, București, 1998.

International Committee of the Red Cross (ICRC), *How is the Term “Armed Conflict” Defined in International Humanitarian Law?*, Opinion Paper, March 2008, URL: <https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/opinion-paper-armed-conflict.pdf>.

Heidelberg Institute for International Conflict Research, *Conflict Barometer 2014*, No. 23, online edition, Heidelberg, 2015.

The Uppsala Conflict Data Program, *Definitions*, Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University.

The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), *Armed Non-State Actors: Current Trends & Future Challenges*, DCAF Horizon 2015 Working Paper no. 5, Geneva, 2015.

The Centre for East European Policy Studies, *The War in Ukraine: Lessons for Europe*, University of Latvia Press Riga, 2015.

RAND Arroyo Center, *Military Capabilities for Hybrid War: Insights from the Israel Defense Forces in Lebanon and Gaza*, RAND, 2010

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Redactor: Daniela RĂPAN
Coperta: Elena PLEȘANU

Lucrarea conține 80 de pagini.

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate
Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
Tel.: +41.021.319.56.49
Fax: +41.021.319.57.80
E-mail: cssas@unap.ro, Website: <http://cssas.unap.ro>